

Eric Slot, 'Reactie op De afrekening van Maarten van Buuren', oktober 2012

Eric Slot is auteur van onder meer De dood van een onderduiker. Louis van Gasteren en de waarheid (2006) en De vergeten geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog (2007). In onderstaande beoordeelt hij het boek van Van Buuren, met name het gebruik van bronnen.

Titel, ondertitel, achterflaptekst, eerste zin, eerste hoofdstuk, de rest van het betoog, sowieso de wijze van argumenteren en vooral het motief van de auteur – er deugt weinig aan het boek *De afrekening. Ontmaskering van het gewapend verzet* van Maarten van Buuren. Samengevat komt het erop neer dat Van Buuren niet aan waarheidsvinding doet, een doodzonde voor een wetenschapper (hij is hoogleraar Franse taal- en letterkunde aan de Universiteit Utrecht). Onlangs verscheen de tweede druk – en wat blijkt: het kon nog erger.

Dit zijn de feiten waar ook Van Buuren het mee eens is. In augustus 1940 formeerde tuinder Piet Doelman in zijn woonplaats Naaldwijk een knokploeg die zich teweerstelde tegen de WA, de straatvechters van de NSB. Op 30 april 1943 moest Doelman onderduiken en twee jaar later – Doelman was inmiddels commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) in het district Vlaardingen/Westland – werd hij door de Duitsers opgepakt en opgesloten in de dodencel van het Oranjehotel oftewel de gevangenis van Scheveningen. Op 7 mei 1945 werd hij door het verzet bevrijd. Een dag later ondervroeg hij te Maassluis de NSB'er, WA'er en landwachter Lein Francke, waarbij Francke door Doelman en drie anderen (Egbert Egberts, Cornelis Ruinaard en Johannes van der Kooy) werd geslagen. Francke werd teruggebracht naar de school waar hij zat ingesloten, waar hij overleed. In 1948 werden Doelman en de drie anderen wegens mishandeling veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf voorwaardelijk met een proeftijd van een jaar.

Het boek heeft al veel kritiek gekregen. De historicus dr. H. Langeveld vond het een 'kwaadaardig schotschrift'¹ en prof. dr. J.C.H. Blom oordeelde dat het boek op punten onhoudbaar en 'zelfs onzinnig' was.²

Vernietigend – en dan hadden zij Van Buurens bronnen nog niet eens gecontroleerd. Sterker: Van Buuren verweet hen dat in het persbericht dat bij de tweede druk verscheen. 'Het boek werd verdacht gemaakt door opposenten die zich niet in de bronnen hadden verdiept, zoals Hans Blom...'

Nu lijkt het niet nodig alle gebruikte bronnen of zelfs maar één bron te bestuderen om fouten in het betoog te signaleren, maar Van Buuren vergat te vermelden dat hij en zijn redacteur al na verschijning van de eerste druk door de zoon van Piet Doelman (Jan) in een door mij opgesteld rapportje op de hoogte waren gesteld van een aantal fouten in die eerste druk – en *deze* fouten konden nu juist alleen worden vastgesteld door de bronnen te controleren. De fouten geven aan dat Van Buuren iets doet tussen slecht lezen en regelrecht liegen.

Maar uit de tweede druk blijkt dat geen redelijk argument Van Buuren en zijn redacteur Tijn Boon (Lemniscaat) nog bereikt. Vandaar dit artikel.

Hieronder lopen we de vijftien hoofdstukken die *De afrekening* telt door.

Samengevat: *De afrekening* is een fatale mix van vooringenomenheid en een gebrek aan kennis. Van Buuren redeneert niet, zoekt niet naar alternatieve verklaringen, maar kiest een verklaring die hem zint – en die is in vrijwel alle gevallen beschuldigend van aard, met name voor Piet Doelman (maar indien nodig ook voor andere leden van het gewapend verzet). Telkens weer blijkt die beschuldiging gebaseerd te zijn op verontrustend slordig lezen dan wel manipuleren van bronnen (al dan niet bewust) en/of missen dan wel negeren van bronnen. Erger nog zijn de conclusies die Van Buuren eraan verbindt.

De afrekening. Ontmaskering van het gewapende verzet heet het boek dus. Deze titel moet in samenhang met de achterflaptekst worden gezien.

De eerste zin op de achterflap luidt:

'Piet Doelman (...) roept de NSB'er Lein Francke bij zich voor 'een verhoor'. Maar Doelman verhoort Francke helemaal niet. Hij mishandelt hem, trapt hem. "Pak een touw", roept hij, "dan knopen we hem op." Dat is niet meer nodig: Francke is al stervende.'

Weliswaar heeft niemand die bij de mishandeling aanwezig was verklaard dat Piet Doelman geschopt heeft of dat er überhaupt geschopt is endat Francke toen al stervende was is slechts een aanname, maar de zin verraadt toch vooral wat Van Buuren met de hoofdtitel bedoelt: Doelman heeft de dood van Francke gewild. Hij sloeg hem *met opzet* dood. Als hij hem niet had doodgeslagen, had hij hem opgehangen. Met andere woorden: moord (oftewel doodslag met voorbedachten rade).

Dat mag natuurlijk, maar dat schept wel de loodzware verplichting deze opzet in het boek zelf te bewijzen.

¹ H. Langeveld, in: Trouw, Letter&Geest, 17 december 2011

² J.C.H. Blom, email aan Maarten van Buuren

De ondertitel suggereert dat het boek niet over Doelman alleen gaat, maar over *het* gewapende verzet – en dat verzet wordt ook nog eens ontmaskerd.

Maar de achterflaptekst geeft al aan dat Van Buuren zich beperkt tot het gewapende verzet in het Westland. En wie het boek uit heeft, weet dat het over uitsluitend Piet Doelman gaat. Ook dat mag, maar laat dat dan in hoofd- of ondertitel tot uitdrukking komen.

Op de achterflap van de eerste druk van *De afrekening* staat: ‘Piet Doelman is nooit gestraft voor de dood van Francke en andere oorlogsmisdaden.’

Het eerste is onwaar: Piet Doelman werd voor de mishandeling van Francke veroordeeld. Van Buuren citeert ook uitgebreid – zij het incorrect – uit het vonnis van de Krijgsraad te Velde in 1948.

Het tweede betekent dat Doelman een oorlogsmisdadiger was. Maar zelfs als Van Buuren gelijk heeft in alles wat hij Doelman in het boek aanwrijft (‘geweldpleging, roofovervallen, liquidaties’ – zie verderop), dan nog was Piet Doelman geen oorlogsmisdadiger. Van Buuren verwacht hier twee begrippen die nauwelijks te verwarren zijn: oorlogsmisdaden en misdaden gepleegd tijdens een oorlog. Maar vermoedelijk bedoelt Van Buuren: de verzetsdaden die Piet Doelman pleegde waren in werkelijkheid ordinaire misdaden. Dat is in ieder geval de centrale stelling in *De afrekening*: Doelman was geen verzetsman, maar een ordinaire crimineel.

Toen Van Buuren op de dubbele onjuistheid in de zin ‘Piet Doelman is nooit gestraft voor de dood van Francke en andere oorlogsmisdaden’ werd gewezen, liet hij weten dat de tekst op de achterflap door zijn redacteur bij uitgeverij Lemniscaat Tijn Boon was geschreven en niet door hem. Hij was er kortom niet verantwoordelijk voor. Niet heel netjes en de vraag is ook of dat laatste waar is. Een auteur is altijd verantwoordelijk voor de tekst op de achterflap. Toch verdween de zin in de tweede druk van de achterflap. Het is helaas de enige verbetering in die tweede druk.

Overigens is het niet onmogelijk dat de redacteur inderdaad verantwoordelijk is voor die zin, want Van Buuren heeft het in zijn boek niet over de dood van Francke maar over de *moord* op Francke – wat juridisch gezien onjuist is (31). ‘Doodgeranseld’ (186) is ook een woord dat juridisch gezien niet passend is. Doelman en de anderen werden veroordeeld voor het ‘medeplegen van mishandeling de dood ten gevolge hebbend’.

Het moge duidelijk zijn dat dit alles onverlet laat dat Piet Doelman op 8 mei 1945 de fout van zijn leven maakte.

Hoofdstuk 1 speelt op 7 mei 1945. Van Buuren beschrijft hoe op die dag leden van de Binnenlandse Strijdkrachten – onder wie zijn vader – NSB’ers en moffenmeiden arresteerden en opsloten in een schoolgebouw, onder wie Lein Francke en diens zoon Jaap.

Dit hoofdstuk is meteen een goed voorbeeld van de vooringenomenheid waarmee Van Buuren te werk gaat. Hij wil bewijzen dat de leden van de BS schandelijk met hun ‘gevangenen’ zijn omgegaan. Maar Van Buuren laat toch vooral zien dat hij zich niet in die tijd kan verplaatsen. Of niet wil.

In feite gaat het al in de eerste zin mis. ‘Op de vroege morgen van maandag 7 mei 1945, twee dagen na de bevrijding, reed een vrachtwagen traag over de Noorddijk in de richting van het centrum van Maassluis.’

Hoezo *na* de bevrijding? 5 mei is nu Bevrijdingsdag, maar op 7 mei 1945 – en zeker om vier uur in de ochtend – was de oorlog in het Westland helemaal nog niet beëindigd. Piet Doelman was door de Duitsers gearresteerd en zat nog in de gevangenis te Scheveningen; hij werd ‘pas’ die avond door het verzet bevrijd. Ook in de rest van het land was er nog gevaar. Op 7 mei werden in Amsterdam enkele tientallen mensen door Duitse soldaten doodgeschoten. Maar voor Maarten van Buuren is 5 mei Bevrijdingdag. Hij denkt dat de Bevrijding een grote knop was die omgedraaid werd en dat alles daarna weer als vooroorlogs was, dat iedereen zich per die dag weer als in normale omstandigheden gedroeg. Hij ontkent de chaos die op dat moment heerste, ook in het Westland; de chaos waarin op die dag – 7 mei 1945 – in Maassluis en de rest van het land NSB’ers en ander fout volk werden opgepakt; hij ontkent de opluchting en de boosheid die maakten dat mensen dingen deden die ze onder normale omstandigheden niet zo snel zouden doen.

Er deugde weinig van het optreden van de Binnenlandse Strijdkrachten, als we Van Buuren mogen geloven. Werkelijk alles wordt negatief voorgesteld. Hij memoreert zelfs dat BS’er en boerenzoon Bram Chardon de paard-en-wagen waarmee hij die NSB’ers en moffenmeiden ophaalde niet eerst had gereinigd: ‘De platte wagen waarop hij reed, kwam direct van de boerderij en was niet schoongemaakt. Er kleefden modderkluiten aan de wielen; de houten vloer was bezaaid met stof en stro.’

Vindt Van Buuren echt dat Chardon die kar eerst schoon had moeten maken, had moeten ontdoen van stof en stro? Stof en stro! Of weet Van Buuren het verschil tussen beschrijving en commentaar niet?

Chardon (van wie Van Buuren in een bijzin meldt dat hij tegen het eind van de oorlog lid van de BS was geworden, dus geen echte verzetsman) bracht zijn paard-en-wagen tot stilstand voor het huis van de dochter van een bekende dominee: Clara Rietberg, die een relatie met een Duitser had gehad. Haar zus Heleen deed open en

Chardon zei dat hij Clara kwam halen. Heleen vouwde haar armen over elkaar en zei: ‘Over mijn lijk.’ Chardon durfde haar niet opzij te duwen. Clara zag onderwijl kans via de achterdeur naar een schuiladres te vluchten. Chardon droop af.

Kan. Maar dan stelt Van Buuren de vraag: ‘Zou Bram net zo hebben gereageerd als hij had aangebeld bij een arbeiderswoning (...), waar geen fluwelen gordijn tussen de vestibule en de gang hing?’

Een beschuldiging: klassenjustitie, maar waarop gebaseerd? Op niets. Van Buuren is wel zo verstandig zelf geen antwoord te geven.

Chardon organiseerde tijdens de Hongerwinter overigens de Maaslandse kinderkeuken, maar Van Buuren meldt dat niet.

In de school werden de moffenmeiden kaalgeknipt. Van Buuren schrijft dan dat de leden van de BS die de vrouwen bewaakten ‘ongetwijfeld’ een erotische kick kregen toen ze met hun stenguns onder de arm toekeken.

De lezer stelt zich de vraag: hoe weet Van Buuren dat? Heeft hij ze dat gevraagd? Maar dan is het woord ‘ongetwijfeld’ incorrect gebruikt. Dat woord doet juist denken dat het een vermoeden is – en niet meer dan dat.

Later zal nog blijken dat Van Buuren *altijd* weet wat mensen dachten.

Vervolgens concludeert Van Buuren dat de leden van de BS (niet één of twee, nee *alle*) door een gevoel van schaamte werden bekropen. Hoe hij dát weet, blijft ook in dit geval onduidelijk.

Verder weet hij dat ‘verontschuldigende woorden’ op het puntje van hun tong lagen. Toch hielden de BS’ers hun mond. Maar gelukkig weet Van Buuren precies wat ze dachten: ‘Wij kunnen er ook niets aan doen. Het is voor jullie bestwil. Als wij dit niet doen, keert de volkswede zich tegen jullie en dan raak je meer kwijt dan je haar alleen.’

Maarten van Buuren, de alwetende verteller... Is dit een roman?

Maar waarom schaamden de bewakers zich eigenlijk? De verklaring die Van Buuren geeft, is hoogst discutabel. De BS’ers wisten (‘maar al te goed’ zelfs) dat deze meiden een relatie met een Duitser waren begonnen omdat zo’n relatie vaak de enige manier was om aan voedsel voor jongere zusjes of broertjes te komen. Hetzelfde gold voor vrouwen wier echtgenoten als dwangarbeider in Duitsland werkten of naar Engeland waren gevlucht.

Een andere verklaring voor het gedrag van deze vrouwen dan honger geeft Van Buuren niet. Maar die zijn er wel: opportunisme? *Gesinnung*? Om er een paar te noemen. Maar kennelijk niet in Maassluis.

Verderop in het boek blijkt echter dat voedsel nou juist tot ver in de oorlog niet het probleem was. Op pagina 121 schrijft Van Buuren dat het Westland wat eten betrof ten opzichte van de rest van het land in een ‘uiterst bevoorrechte’ positie verkeerde, ook in de laatste oorlogsjaren. Kennelijk heeft Van Buuren op pagina 121 niet gedacht: wat schreef ik ook alweer op pagina 18?

Dat zou het bijkomende voordeel hebben gehad dat hij het volgende nog eens in alle rust had kunnen overdenken. Van Buuren meent namelijk, dat die erotische kick ‘misschien mede’ (!) werd veroorzaakt door de ‘jarenlang opgekropte jaloezie op Duitse soldaten die de Maassluise vrouwen alles hadden kunnen geven wat ze nodig hadden, terwijl zijzelf niets hadden kunnen bieden.’ De BS’ers legden hun stenguns daarom maar in de vensterbank...

Maar los van die Freudiaanse onzin, wat Van Buuren hier doet is schaamte die *achteraf* is ontstaan, verplaatsen naar die dag. Achteraf beseft iedereen heel goed dat het niet zo netjes was moffenmeiden kaal te knippen en ze vervolgens in een optocht door de stad te laten lopen en beseft ook iedereen dat de behandeling van NSB’ers niet is gegaan zoals voorgeschreven. Maar begrijpelijk was het wel.

Van Buuren ontkent dus niet alleen de chaos, hij ontkent ook de opluchting en woede zo kort na de oorlog die tot dergelijke excessen leidden.

Desondanks weet Van Buuren over misstanden in Maassluis niet meer te melden dan dat een huisvrouw onterecht werd opgepakt (ze moesten haar dochter hebben, het werd rechtgezet met een advertentie in de krant), dat ‘bijna’ vergeten was de NSB’ers eten te geven en dat die NSB’ers één nacht zonder matras hebben moeten slapen. Dat viel dus nog wel mee. Maar de toon is gezet.

In dit eerste hoofdstuk worden dus ook vader en zoon Francke opgepakt. De beschrijving van die arrestatie maakt duidelijk dat Van Buuren moeite heeft met het verschil tussen literatuur en geschiedschrijving. Hij laat de BS’ers en Lein Francke namelijk in dialoogvorm met elkaar praten (zoon Jaap Francke krijgt geen tekst, die lag ziek op bed). Die dialogen zijn verzonnen, want er bestaat geen proces-verbaal van de arrestatie. Wie kan controleren of het juist is wat daar wordt gezegd?

Inderdaad: een roman.

In hoofdstuk 2 wordt het allemaal nog veel erger: dan weet Van Buuren ook precies wat Lein Francke *dacht* toen hij door Doelman en anderen werd verhoord en klappen kreeg. En daar waar wel gecontroleerd kan worden wat werd gezegd, blijkt Van Buuren slecht te lezen. Of regelrecht te liegen.

In **hoofdstuk 2** is het 8 mei 1945 en wordt Doelman geïntroduceerd, als ‘hoogste baas’ van de BS Zuid-Holland-Zuid (moet zijn: Vlaardingen/Westland, maar Van Buuren zit er wat titels en functies betreft wel vaker naast). Doelman was de avond ervoor uit de gevangenis van Scheveningen bevrijd, nadat hij op 23 april 1945 door de Duitsers was gearresteerd en in de dodencel was geplaatst. De mannen die in de avond van 7 mei 1945 op zijn celdeur klopten, waren verzetsmensen – maar het had de leider van het vuurpeloton kunnen zijn.

De volgende ochtend (8 mei 1945) belde Doelman zijn chef-staf Jan Kres, zijn ondergeschikte dus. Van Buuren schrijft vervolgens dat deze chef-staf ‘onwillekeurig’ in de houding sprong toen hij opnam en hoorde dat het de baas was. Korte tijd later arriveerde Doelman ‘met zijn gevolg’.

Hoogste baas, in de houding, zijn gevolg... *Framing* heet dat. Van Buuren kiest zijn woorden zo dat hij de lezer in een bepaalde richting stuurt. Duwt.

Daarna beschrijft Van Buuren hoe Doelman die dag was gekleed: in een kakikleurig uniform dat ‘verdacht’ veel leek op dat van de Duitse Nationaal-Socialistische Partij (waarmee Van Buuren vermoedelijk de NSDAP bedoelt). Doelman had een korte, donkere snor en hij was – aldus verzetsmensen met wie Van Buuren in 2010 heeft gesproken – ‘arrogant. Hij leek Hitler wel.’

Hij leek Hitler wel...

Wie de ‘Verantwoording van de bronnen’ achterin raadpleegt, leest dat dit citaat afkomstig is van twee verzetsmensen met wie Van Buuren *los van elkaar* heeft gesproken. Dan moeten ze dus onafhankelijk van elkaar precies hetzelfde hebben gezegd; ze worden immers geciteerd. Dat lijkt onwaarschijnlijk.

Maar zelfs als ze exact hetzelfde hebben gezegd, dan nog wordt uit de tekst niet duidelijk wat ze precies bedoelden: leek Piet Doelman qua karakter op Hitler of qua uiterlijk? Als het qua karakter was (en daar lijkt het op), dan viel dat kennelijk nogal mee: Doelman was net als Hitler arrogant.

Of Hitler arrogant was, is een tweede.

Maar in de Verantwoording verwijst Van Buuren naar een foto. Dus had Doelman een fysieke gelijkenis met Hitler.

Of dát waar is, is natuurlijk ook nog maar de vraag. Maar dan helpt het wel als je de man eerst het uniform van de NSDAP hebt aangetrokken en hem een Hitlersnorretje hebt opgeplakt.

Los van dit redactionele geknoei: je vergelijkt iemand niet met Hitler. Ook al zijn het anderen die de vergelijking maken, als auteur ben je zelf verantwoordelijk als je zo’n vergelijking in je boek opneemt.

Even na het telefoongesprek met Kres arriveerde Piet Doelman op het hoofdkwartier van de BS in Maassluis. Er kwam een fles jenever op tafel en Doelman vertelde uitgebreid over zijn bevrijding de avond ervoor.

Of er een fles jenever op tafel kwam, weten we niet. Dat weet Van Buuren ook niet want het staat nergens, maar hij zet die fles er gewoon neer. Dacht hij: er moet een fles jenever op tafel hebben gestaan, er viel tenslotte iets te vieren? Wil hij suggereren dat de betrokkenen dronken waren?

Dronken of niet, Van Buuren geeft het gesprek dat daarna werd gevoerd letterlijk weer, alsof er een bandopname van bestaat.

‘Jaap Francke, zit die bij de arrestanten’, vraagt Doelman. ‘Inderdaad’, antwoordde [verzetsman Gerrit] Wagner. ‘Hij en zijn vader zijn gisteren van hun bed gelicht.’ ‘Die Jaap Francke,’ zei Doelman, ‘daar heb ik nog een appeltje mee te schillen. Laat die eens hier naartoe brengen, dan zal ik hem even aan de tand voelen.’ Dan wordt hem gezegd dat Jaap ziek is. ‘Mmm’, zei Doelman. ‘Nou, laat dan de oude Francke maar halen, want die is toch niet ziek, zeker.’

Hier breken de dialogen Van Buuren op. Deze zijn namelijk wel gebaseerd op een schriftelijk stuk, namelijk de verhoren van getuigen op 9 mei 1945. Alleen blijkt daaruit dat Doelman niet eerst om Jaap vroeg en daarna om Lein Francke, maar om beide Franckes tegelijk. Letterlijk staat in de getuigenverklaringen d.d. 9 mei 1945: ‘In den loop van den middag vond deze officieele ontvangst plaats en oom Piet vroeg direct de beide heeren Francke te spreken.’

Een vergissing? Of kwam het Van Buuren beter uit Doelman eerst alleen naar Jaap te laten vragen? We laten het punt nog even rusten.

Omdat Jaap Francke dus ziek was, werd alleen Lein Francke opgehaald, door weer een andere ondergeschikte van Doelman: Jan Bruning. Bruning – zo beschrijft Van Buuren althans – liet Lein Francke twee meter voor zich uit lopen, zijn rechterhand ‘losjes bengelend ter hoogte van de trekker van zijn stengun’ – maar dat verzint Van Buuren. Alsof Bruning de NSB’er zou hebben neergeschoten als die er vandoor was gegaan.

‘Zet hem tegen de muur, daar’, zou Doelman hebben gezegd nadat Francke de kamer was binnengebracht.

Staat nergens. Dat Francke in verklaringen tegen de muur stond, is wat anders. Maar ‘zet hem tegen de muur’ heeft natuurlijk ook de betekenis: schiet hem maar dood.

Wat Van Buuren hier en in volgende zinnen doet is met literaire middelen Doelman in de beklagdenbank duwen. Doelman was een ‘grote, fors gebouwde man’ die op de ‘tengere’ Francke afliep en op een meter van

hem bleef staan, zijn handen in de zij zette en Francke begon op te meten. Van Buuren: ‘Bij dit opmeten boog hij zijn bovenlichaam iets naar voren, zodat Francke de indruk kreeg dat er een bijna fysieke druk op hem werd uitgeoefend.’

Want, zoals reeds gezegd: Van Buuren weet ook wat Lein Francke dacht. En wat hij voelde: Lein Francke voelde zich ‘als een konijntje dat door een brilslang wordt bekeken’, weet Van Buuren.

‘Wat had die zoon van jou te zoeken in Oostgaag?’ vroeg Doelman met tamelijk zachte stem ‘die in de lege ruimte’ toch goed te horen was. De Oostgaag was een gebied met boerderijen en tuinderijen waar nogal wat mensen ondergedoken zaten.

Klinkt dramatisch, zachte stem in een lege ruimte. Intimiderend. Punt is alleen dat honderden mensen buiten op straat de Canadezen welkom heetten. Zou die zachte stem van Doelman dan wel te horen zijn geweest?

Lein Francke – ook dat weet Van Buuren – begreep niet waar Doelman het over had, tot hij zich herinnerde dat zoon Jaap anderhalve maand geleden een wandeling door de Oostgaag had gemaakt, op weg naar de familie Van Oel in Delft. Dat vertelde hij Doelman en hij voegde eraan toe dat Jaap zich al een hele tijd niet goed voelde en de afspraak had gemaakt in de hoop dat hij door die wandeling zou opknappen.

‘Vuile leugenaar’, zou Doelman toen ‘met overslaande stem’ hebben geschreeuwd. Daarop stapte hij op Francke af en stompte hem in het gezicht. ‘Schofterige verrader.’

Ook Ruinaard noemde Francke een verrader, een ‘vuile verrader’ zelfs. ‘Vuile verrader, wat had je daar te zoeken in de Oostgaag?’

Dit is opmerkelijk. Niemand van de getuigen (dus anderen dan degenen die hebben geslagen) heeft namelijk verklaard dat ook Cor Ruinaard een vraag aan Lein Francke heeft gesteld – en Ruinaard zelf heeft geen verklaring afgelegd. Toch weet Van Buuren precies wat Ruinaard heeft gevraagd. En niet alleen dat, hij schrijft ook dat Ruinaard niet vroeg wat *Jaap* Francke in de Oostgaag deed, maar wat *Lein* Francke daar deed.

Maar wat vroeg Doelman in werkelijkheid? Dus niet volgens Van Buuren, maar volgens de bronnen.

Getuige Jan Bruning verklaarde op 9 mei 1945 dat Doelman vroeg:

‘Wat die jongen van je in de Oostgaag moest doen. (...) Francke antwoordde, dat zijn zoon te Delft de familie van Oel bezocht had en dat hij hem persoonlijk tegemoet gekomen was. Oom Piet verklaarde, dat Francke dit loog.’

Op basis van deze getuigenis zou Van Buuren dus mogen concluderen dat Doelman aan Lein Francke vroeg wat zijn zoon Jaap in de Oostgaag deed.

Twee andere getuigen verklaarden diezelfde dag evenwel (en eensluidend): ‘Alhier [in deze kamer] werd door Oom Piet de vraag aan den arrestant Francke gesteld: “Wat moesten jij en je zoon in den Oostgaag te Maasland”.’ Maar deze verklaringen laat Van Buuren eenvoudig weg.

We komen er hieronder op terug.

Daarop werd Francke met een stuk hout tegen zijn hoofd geslagen, gaat Van Buuren verder. Althans: Van Buuren schrijft dat een van de adjudanten (Cor Ruinaard) Lein Francke ‘eerst met zijn vuist en daarna met een stuk hout tegen het hoofd’ sloeg.

Niet waar.

Van Buuren citeert hier uit de verhoren van getuigen, zoals gezegd: anderen dan degenen die hebben geslagen. Een van die getuigen – maar alléén hij – zegt dat iemand (hij weet niet wie, in ieder geval niet Doelman) ‘een voorwerp’ in zijn hand had. Hij wist niet wat het was en had niet gezien dat ermee geslagen was.

Van Buuren maakt daar een stuk hout van en laat een van de adjudanten met dat stuk hout Francke tegen het hoofd slaan. Verderop in het boek wordt het zelfs een knuppel en sluit Van Buuren niet uit dat Francke met die knuppel is doodgeslagen. Opvallend hierbij is dat hij Cor Ruinaard laat slaan. Ook dat staat in geen enkel document.

Waarom laat Van Buuren Ruinaard slaan?

Dat getuigen ook melden dat Doelman niet de bedoeling had Francke ‘zwaar te mishandelen of dood te slaan’ laat Van Buuren daarentegen helaas (voor Piet Doelman én de lezer) weer weg.

Francke werd vervolgens het overhemd van het lijf gescheurd, letterlijk – en ook hier maakt Van Buuren een fout: hij laat het woord zwart weg.

Het belang van de kleur van het overhemd blijkt pas in hoofdstuk 12 (‘Het proces’), over de rechtszaak tegen Doelman en de anderen. Van Buuren meent een leugen op het spoor te zijn. Een getuige had op 9 mei 1945 verklaard dat Doelman c.s. Lein Francke het overhemd van zijn lijf scheurden, maar voor de rechtbank zou deze getuige leugenachtig – althans volgens Van Buuren – hebben toegevoegd dat het een *zwart* overhemd was.

Van Buuren kan zich dat niet voorstellen. Hij kan zich niet voorstellen dat Lein Francke op 8 mei 1945 – drie dagen na de capitulatie van de Duitsers! – een zwart overhemd zou hebben gedragen. Zwart was immers de kleur van de NSB, weet ook Van Buuren. Doelman en de anderen zouden dat terecht (ook volgens Van Buuren) als een provocatie hebben opgevat. Dat zou dus wel heel dom zijn... en dus is het ook niet waar.

Dit is wat in *De afrekening* het dichtst bij redeneren komt: het is niet zo, omdat Van Buuren het niet gelooft. Die getuige loog dus, in zijn verklaring voor de rechtbank. Van Buuren weet ook waarom. Hij deed dat om Doelman achteraf een excuus te geven voor de mishandeling van Francke, want Francke zou met dat zwarte hemd van hem hebben geprovoceerd.

Maar de getuige loog helemaal niet. Ook op 9 mei 1945 was gemeld dat Francke een zwart hemd droeg. ‘Francke [werd] het zwarte hemd van zijn lichaam gescheurd...’

Francke droeg dus wél een zwart hemd. Omdat Van Buuren stelt dat het dragen van een zwart overhemd terecht als provocatie zou worden opgevat, kunnen we Francke met instemming van Van Buuren nu dus rustig beschuldigen van provocatie.

Het zegt overigens wel iets over Francke, dat hij op die dag nog in het zwart ging.

In de tweede druk heeft Van Buuren een heel creatieve oplossing voor dit probleem. Hij stelt eenvoudig dat de getuige *dus* ook op 9 mei 1945 heeft gelogen. Volstrekt ongeloofwaardig. Bovendien inconsequent. Waar het hem uitkomt schrijft hij dat de verklaringen op 9 mei 1945 juist geloofwaardiger zijn omdat ze ‘heet van de naald’ (Van Buuren) zijn afgelegd...

Maar waarom laat Van Buuren Lein Francke uitmaken voor vuile, schofterige verrader? Het woord verrader staat helemaal niet in de verklaringen die een dag later werden afgelegd (en op die verklaringen baseert Van Buuren dit hoofdstuk).

Van Buuren gebruikt dat woord dan ook niet zomaar. Volgens hem dacht Doelman namelijk dat zijn arrestatie door de Duitsers op 23 april 1945 het rechtstreekse gevolg was van verraad door Jaap en/of Lein Francke. Dat schrijft Van Buuren overigens niet in hoofdstuk 2, maar in de ‘Verantwoording van de bronnen’ achterin, in het deel behorend bij hoofdstuk 2. Een vreemde plek voor zo’n belangrijke mededeling, want het gaat om het motief – en dat lijkt toch van belang. Hij schrijft letterlijk:

‘Doelman beschuldigde Jaap Francke (en zijn vader) ervan doelbewust te hebben gespioneerd in de Oostgaag, met de bedoeling de schuilplaats van de kopstukken van het gewapend verzet te ontdekken en hen te verraden aan de Duitsers. Doelman suggereerde in latere verklaringen tegenover justitie dat deze zogenaamde spionage resulteerde in zijn, Doelmans, aanhouding op 23 april 1945, als gevolg waarvan hij, Doelman, bijna was geëxecuteerd.’

Maar, schrijft Van Buuren: Doelman werd helemaal niet door Jaap Francke verraden – en ook niet door zijn vader. Doelman werd opgepakt toen hij met zijn vrachtwagen motorpech kreeg en door toevallig passerende Nederlandse landwachters werd herkend (de Landwacht was een paramilitaire organisatie die in 1943 door de Duitsers was opgericht en die vooral uit NSB’ers bestond).

Van Buuren laat de lezer vervolgens weten dat hij in hoofdstuk 9 op die arrestatie terug zal komen en sluit af met: ‘Op dit moment is het voldoende om op te merken dat Doelman op de achtste mei in Maassluis een excuus verzor om zich te buiten te gaan tegen een onschuldige gevangene.’

Dat laatste is op zich al onzin. Als Doelman op 8 mei 1945 inderdaad een *excuus* verzor om Lein Francke te kunnen mishandelen (zoals Van Buuren stelt), dan dacht Doelman juist *niet* dat Lein Francke hem had verraden. Dan had hij namelijk geen excuus nodig, want dan had hij al een *reden*.

Het tweede is ook al onjuist: Doelman heeft nooit een verklaring tegenover justitie afgelegd waarin hij suggereerde dat hij als gevolg van verraad door vader en/of zoon Francke werd opgepakt. Er is zelfs geen enkele verklaring van hem tegenover justitie bekend.

De vraag is dus: waarop baseert Van Buuren de stelling dat Doelman dacht dat zijn arrestatie het *rechtstreekse* gevolg was van verraad door ‘Jaap Francke (en zijn vader)’?

Maar eerst de arrestatie. Wat is daarover bekend?

In 1945 verscheen *Het mes op de keel. Honselersdijk in de Tweede Wereldoorlog* van J.G. de Ridder. Daarin staat al dat de wagen van Doelman kuren vertoonde.

‘Dan begint plotseling de wagen weer kuren te vertoonen en dicht bij de [Strijpbrug] blijft hij staan. Plotseling komt een vrachtauto opduiken, stopt bij de brug en tot verbazing van de passagiers van de pech-auto stapt de bloem van Naaldwijks burgerij uit: een drietal Landwachters, een N.S.K.K.-man en Zijne Hoogheid de Ortskommandant. In een oogwenk is de kleine wagen omringd’ (107 e.v.).

Maar de belangrijkste bron is natuurlijk het verslag dat Doelman zelf van zijn arrestatie gaf toen hij in 1945 in het proces tegen Van der Hout een verklaring aflegde. Van Buuren kent de verklaring, maar citeert er niet uit:

‘Na afloop [van die vergadering] zou ik met een auto afgehaald worden. Toen deze auto mij echter kwam halen, bleek er een defect aan te zijn, zoodat wij op den terugweg geregeld moesten stoppen en slechts met een geringe snelheid konden rijden. Onderweg naar Naaldwijk stopte er plotseling een auto voor ons, waaruit een paar landwachters en enkele Duitse militairen stapten, die gelijktijdig om onze auto heen kwamen staan. Ik zag bij hen de mij bekende landwachters van der Hout, van Geest en Verbeek. Van der Hout kende mij natuurlijk heel goed van gezicht. Hij vroeg naar mijn persoonsbewijs. Ik had een vervalscht persoonsbewijs, dat ik hem gaf. Ik zei tevens tegen hem: “Van der Hout, speel

niet met vuur, hoor.” Hierbij doelde ik erop, dat hij tegen de hem vergezellende Duitschers niet zou zeggen, wie ik in werkelijkheid was, daar ik zelf reeds geruimen tijd door de Duitschers werd gezocht. Genoemde Duitse militairen kenden mij niet, dus als van der Hout had gezegd, dat mijn persoonsbewijs in orde was, dan was er verder niets gebeurd. Hij zei echter tegen de hem vergezellende militairen, dat ik de gezochte Piet Doelman was. Ik werd hierop gearresteerd en overgebracht naar het Staalduinsche Bosch.’

Wat maakt Van Buuren daarvan in *De afrekening*?

Volgens hem had Doelman die ochtend vergaderd met plaatselijke commandanten van de BS in het huis van Jacob Kuijvenhoven aan de Middelbroekweg te Honselersdijk en was hij net vertrokken toen de motor sputterde en zijn bestelwagen tot stilstand kwam. Op dat moment passeerde toevallig de wagen van de Ortskommandant, met daarin ook drie Nederlandse leden van het Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps (NSKK), die voorheen dienst hadden gedaan bij de Landwacht.

Bij hem zijn het dus drie NSKK’ers – maar niet zonder reden.

Van Buuren: ‘De auto stopte, de drie NSKK’ers stapten uit, misschien met de bedoeling om een handje te helpen, want het NSKK was ook een soort Wegenwacht.’ ‘Maar toen zich ze zich over de motorkap bogen, voelden ze nattigheid.’

Een van de NSKK’ers ‘bladerde’ door het persoonsbewijs van Doelman. Dat was vals, maar die NSKK’er – de tuinder Pieter van der Hout – herkende hem. ‘U is Piet Doelemans.’

Doelman werd aangehouden. Omdat hij een briefje op zak had geschreven door verzetsman en politieagent Jan van der Kooij, pakten de Duitsers de laatste ook op.

Pure pech dus, concludeert Van Buuren.

(Waarom hij dan schrijft dat de arrestatie het gevolg was van ‘pure pech *of onoplettendheid*’ is niet duidelijk. Heel vilein, maar nog net een graadje onzinniger dan vilein.)

Dat je niet door een persoonsbewijs kon bladeren, ach. Maar waar haalt Van Buuren vandaan dat de NSKK een soort wegenwacht was? Dus nog even los van het feit dat Piet van der Hout in werkelijkheid geen lid van de NSKK was, maar van de Küstenräumung en die dienst alleen om administratieve redenen bij de NSKK was ingedeeld...

Met andere woorden: Van Buuren heeft *volkomen gelijk* als hij stelt dat Piet Doelman niet als gevolg van rechtstreeks verraad door Lein en/of Jaap Francke werd gearresteerd, maar na pure pech.

Of onoplettendheid.

Alleen heeft niemand dat ooit beweerd – en al helemaal Piet Doelman niet.

Maar let wel: dit sluit natuurlijk niet uit dat verraad door Lein Francke *indirect* heeft geleid tot de arrestatie van Doelman en anderen. Het kan dat Lein Francke de onderduikadressen van Doelman en/of anderen aan de Duitsers heeft verraden. Motorpech sluit verraad niet uit.

Van Buuren zelf telt maar liefst vijf documenten met zowel het woord verraad als de naam Lein Francke. Alleen staat daarin niet dat de arrestatie van Doelman het *rechtstreekse* gevolg was van verraad door Lein (en/of Jaap) Francke. Dat vult Van Buuren telkens aan.

We nemen de vijf documenten door.

Op 4 februari 1946 verklaarde Piet van der Hoeven (schuilnaam in de oorlog Piet 1): ‘Bij de arrestatie van Oom Piet (hetgeen door verraad plaats vond)...’

Maar wat bedoelde Van der Hoeven? Dat de arrestatie van Doelman het *rechtstreekse* gevolg was van verraad door Lein Francke?

Staat er niet.

Ook de advocaat van de verdachten sprak over verraad, in zijn pleidooi tijdens de rechtszaak in 1948. Uit de samenvatting die de Krijgsraad te Velde in zijn vonnis van dat pleidooi gaf (het pleidooi zelf is niet bewaard gebleven) valt niet op te maken wat hij precies met verraad bedoelde. Dat erkent Van Buuren ook. Maar voor hem is dat geen probleem: de advocaat – zo schrijft hij – ‘doelt kennelijk op het verraad dat leidde tot de aanhouding en gevangenneming van Doelman en Van der Kooij op 23 respectievelijk 24 april 1945...’

Kan. Het is theoretisch niet uitgesloten dat verraad door Francke leidde tot de aanhouding en gevangenneming van Piet Doelman. Maar dan wel indirect.

Het derde document is een krantenartikel met een verslag van de rechtszaak (maar in dat stuk staat ook dat Lein Francke als ‘zeer ongunstig’ bekendstond en ‘zeer intensief de Duitsers had bijgestaan’) en het vierde het gratieverzoek aan de ‘Prinses-Regentes’ dat Jan van der Kooij in het voorjaar van 1948 schreef: ‘...de van verraad verdachte L. Francke...’

Tenslotte: op 5 juni 1948 schreven drie oud-commandanten van de BS ten behoeve van Doelman een brief aan de Landelijke Ereraad. Lein Francke zou voor verhoor opgeroepen zijn ‘omrede hij ernstige vermoedens had dat hij (Francke) in deze zaak een verradersrol gespeeld had’ – en inderdaad was daarvoor de arrestatie van Doelman aan de orde gekomen.

Maar wie goed leest beseft dat ‘in deze zaak’ niet op de arrestatie van Doelman slaat, maar op *die van Doelman, Jan van der Kooij en ‘elf anderen’ die week*. In *die* zaak werd Lein Francke van verraad verdacht.

Maar Van Buuren overweegt die mogelijkheid niet. Voor hem is het eenvoudig: motorpech sluit verraad uit, ook verraad in de weken vóór de arrestatie.

En toch: de vraag die Doelman op 8 mei 1945 aan Lein Francke stelde, moet toch ergens op gebaseerd zijn.

Van Buuren begrijpt dat ook. Wie de bronnen controleert, merkt dat hij probeert Lein Francke zo onschuldig mogelijk te maken.

We meldden al dat Doelman volgens getuige Bruning aan Lein Francke vroeg: ‘Wat had die zoon van jou te zoeken in de Oostgaag?’

Volgens twee anderen getuigen vroeg Doelman: ‘Alhier [in deze kamer] werd door Oom Piet de vraag aan den arrestant Francke gesteld: “Wat moesten jij en je zoon in den Oostgaag te Maasland”.’

Maar de laatste verklaringen laat Van Buuren dus weg en vervangt hem door de verzonnen vraag van Ruinaard: ‘Vuile verrader, wat had je daar te zoeken in de Oostgaag?’

Langzaam wordt duidelijk wat Van Buuren met het kneden van de feiten beoogt: Lein Francke moet zo ver mogelijk van verraad weggehouden worden.

Eerst stelt hij (ten onrechte) dat Piet Doelman alleen om Jaap Francke vroeg.

Nee, hij vroeg om beiden.

Daarna laat hij de verklaringen van twee getuigen achterwege, getuigen die hadden verklaard dat Doelman Lein Francke vroeg wat hij *en zijn zoon* in de Oostgaag moesten.

Vervolgens laat hij eerst Doelman vragen: ‘Wat had die zoon van jou te zoeken in Oostgaag?’ en daarna Cor Ruinaard: ‘Wat had *jij* daar te zoeken.’

Zo zorgt Van Buuren ervoor dat de lezer denkt dat Doelman eigenlijk Jaap Francke had willen verhoren en niet hem *en zijn vader* (laat staan alleen zijn vader) en verder dat de verdenking tegen Jaap Francke werd overgeheveld naar zijn vader Lein Francke.

En geheel ten onrechte, natuurlijk.

In het vervolg van het boek gebeurt dit alleen maar sterker. Doelman is Hitler en de NSB’er, WA’er en landwachter Lein Francke zal zelfs als ‘eerzaam’ eindigen. Het citaat hierboven is het begin van die transformatie: Lein Francke was een ‘*onschuldige* gevangene’. Hij had niets misdaan (zie hoofdstuk 11).

De bedoeling is helder. Hoe onschuldiger Lein Francke, hoe schuldiger Piet Doelman.

Maar Doelman wilde dus wel degelijk Lein Francke spreken. Op 1 november 1946 werd Ton Kloots gehoord, rechercheur van politie. Hij verklaarde dat Doelman aan Lein Francke vroeg wat ‘hij op een bepaalde dag’ in de Oostgaag moest.

Op 24 maart 1947 verklaarde getuige Jan Bruning (we kennen hem al) dat ‘Doelman Francke ondervraagd heeft over zijn, Franckes aanwezigheid in de buurt van een boerderij, waarin hij, Doelman was ondergedoken’.

Het moge duidelijk zijn dat Piet Doelman dacht of wist dat Jaap Francke en/of Lein Francke in de Oostgaag was gezien. In ieder geval Lein Francke.

Misschien wel in het zwart.

Ook in deze verklaringen werd trouwens geen link gelegd met de arrestatie van Piet Doelman op 23 april 1945. Toch verdachten ze Lein Francke (en zijn zoon) van verraad.

Dat blijkt ook uit het verzoek tot eerherstel van Doelman dat drie oud-commandanten van de BS op 5 juni 1948 aan de Eerraad der Illegaliteit richtten. Een van de punten luidt: ‘Omstreeks Maart/April 1945 werd [in de Oostgaag] regelmatig de beruchte landwachter [Lein] Francke gesignaleerd. Na opdracht gegeven te hebben hem onopgemerkt te arresteren was deze niet meer te vinden.’

Dat blijkt verder uit een samenvatting van het pleidooi van de advocaat van de verdachten die Van Buuren wel kent, maar waaruit hij niet citeert (een andere samenvatting dus dan die in het vonnis van de Krijgsraad). Punt 4 van die samenvatting gaat over Lein Francke: ‘Slechte N.S.Ber en landwachter. Zie vele verklaringen, o.m. van Mr. Wagner. Bewijs van verraad door L.F. niet geleverd, maar iedereen – allereerst Doelman c.s. – is ervan overtuigd.

Ook laat Van Buuren weg dat Jan van der Kooij op 8 mei 1945 – dus ‘heet van de naald’ – heeft gezegd: ‘Nu weet ik tenminste, dat hij er iets mee te maken gehad heeft.’ Hij bedoelde: Lein Francke.

Het staat trouwens vast dat landwachters Doelman in de Oostgaag zochten, maar Van Buuren onthoudt de lezer deze cruciale informatie. In het boek *Maasland en Maassluis in de Tweede Wereldoorlog* staat op pagina 106 dat ‘drie beruchte Naaldwijkse Landwachters’ de woning van broer Jan Doelman in de Oostgaag hebben doorzocht op zoek naar Piet Doelman, maar die was op dat moment niet aanwezig. Van Buuren laat dit weg.

Punt 5 van de samenvatting van het pleidooi waaruit hij niet citeert, luidt overigens: ‘L.F. wordt op 8 Mei overgebracht, ontkent eerst, erkent later aanwezigheid in Oostgaag.’ Maar in de versie van Van Buuren ontkent Lein Francke juist.

Uit de bronnen blijkt echter dat Lein Francke helemaal niet ontkende in de Oostgaag te zijn geweest – en als taalwetenschapper had Van Buuren dat moeten begrijpen.

Uit het antwoord dat Lein Francke volgens Bruning gaf (‘Francke antwoordde, dat zijn zoon te Delft de familie van Oel bezocht had en dat hij hem persoonlijk tegemoet gekomen was’) mocht Doelman namelijk afleiden dat niet alleen Jaap Francke, maar ook Lein Francke in de Oostgaag was geweest. De ‘hij’ in het antwoord van Lein Francke kan grammaticaal namelijk maar op één persoon slaan: Lein Francke zelf – en de weg naar Delft *is* de Oostgaag. Hij gaf dus toe in de Oostgaag te zijn geweest, al is het mogelijk dat Doelman c.s. de opgegeven reden (bezoek aan Van Oel) niet geloofden.

Het kan bijna niet anders of Van Buuren begreep heel goed dat met ‘hij’ Lein Francke werd bedoeld, maar dat paste niet in het beeld dat hij in het boek van Lein Francke wil schetsen: de onschuldige. En dus moest hij een draai geven aan het antwoord dat Francke in werkelijkheid gaf. Dit werd het: ‘Zijn oom Van Oel kwam [Jaap Francke] uit Delft tegemoet. Ze hebben elkaar in Schipluiden ontmoet en zijn van daaruit verder gegaan.’

Het resultaat staat wel tussen aanhalingstekens, alsof het een citaat is. Van Buuren kneedt de feiten niet, hij smelt ze om.

Wat Van Buuren vervolgens in de rest van het boek doet is heel eenvoudig stellen dat Lein nooit in de Oostgaag was geweest en Jaap daar alleen was toen hij naar Delft liep.

Maar hoe weet hij dat Lein Francke daar nooit is geweest? Hoe weet hij dat Jaap Francke daar niet vaker dan die ene keer is geweest?

Dat weet hij niet. Hij kan dat ook niet weten. Van Buuren wil gewoon dat Jaap Francke maar één keer in de Oostgaag is geweest (maar op weg naar familie) en Lein Francke nooit.

Van Buuren had er op ten minste één manier achter kunnen komen of Lein en/of Jaap Francke in de Oostgaag zijn geweest: naar de Oostgaag gaan en aanbellen. Daar wonen nog mensen die hem kunnen vertellen dat ze Lein Francke achterna gezeten hebben. Maar hij laat dat helaas na.

Of wist hij het antwoord al?

We keren terug naar hoofdstuk 2. Hierop werd door Oom Piet order gegeven Francke weer naar het arrestantenlokaal over te brengen en hij deelde mede, dat hij in de loop van de week nog eens terug zou komen.

Het laatste geeft aan dat Francke bepaald niet ‘stervende’ was, zoals Van Buuren suggereert. Althans: geen van de getuigen had die indruk.

Toch stierf Francke.

Eén simpele vraag heeft Van Buuren zich niet gesteld, althans niet aan nog levende getuigen: werd Francke onderweg nog geslagen? Piet Doelman en de andere verdachten hebben die mogelijkheid nooit opgevoerd, maar Van Buuren kan die vraag niet uit de weg gaan.

Hoofdstuk 3 heet: ‘Het rapport-Maurits.’ Geen idee waarom. Van Buuren bedoelt een stuk dat op 9 mei 1945 werd opgesteld. Van dat document liggen op het Nationaal Archief in Den Haag in diverse dossiers exemplaren (het ondertekende origineel en doorslagen), maar op geen daarvan staat de naam van de opsteller vermeld – en ook niet van de opdrachtgever. Het kan door Maurits zijn opgesteld, maar dat blijkt nergens uit. Dat Maurits het rapport opstelde ‘op verzoek van de BS Maassluis’ – iets dat Van Buuren al even zeker weet – is dus ook niet per se waar.

Van Buuren schrijft dat Maurits – althans degene die het proces-verbaal van 9 mei 1945 heeft opgesteld – de getuigen Doelman en zijn vier adjudanten niet heeft verhoord.

Hij had echter moeten schrijven: ik, Van Buuren, heb in de archieven geen proces-verbaal gevonden van de verhoren van Doelman en de andere verdachten. Die zijn dus niet verhoord of het proces-verbaal is niet bewaard gebleven.

Waarom zouden Doelman en de anderen niet zijn verhoord? vraagt Van Buuren zich daarop af. Hij geeft zelf het antwoord. Maurits heeft hen niet opgeroepen omdat de BS Maassluis daarvoor terugschrok. Doelman zou dat als een beschuldiging hebben kunnen opvatten. Maar zoals gezegd, het is niet zeker dat de BS Maassluis wel de opdrachtgever was (en Maurits de opsteller).

Een en ander hindert Van Buuren niet de conclusie te trekken: het ontbreken van het proces-verbaal van de verhoren van Doelman en de andere vier versterkt de indruk die ‘uit het hele rapport naar voren komt’, namelijk ‘dat Doelman zich boven de wet verheven voelde, dat hij alles deed wat God verboden had en dat hem door de commandanten van de plaatselijke BS geen strobreed in de weg werd gelegd’.

Maar het rapport geeft niet de indruk dat Doelman zich boven de wet verheven voelde. Van Buuren geeft ook geen voorbeeld waaruit dat zou blijken. En een indruk die er niet is kan ook niet versterkt worden.

Waarom de BS Maassluis ervoor terugschrok weet Van Buuren ook: ‘Alle bronnen wijzen in die richting.’

Het is een zin die Van Buuren vaker gebruikt. Bij gebrek aan argumenten schrijft hij dan dat alle bronnen in die richting wijzen.

Vervolgens schrijft Van Buuren: ‘De gezagsverhoudingen binnen de Knokploeg van Doelman doen nog het meest denken aan die van een misdaadsyndicaat. Doelman gedroeg zich als een maffiabaas ten opzichte van ‘zijn’ familie. Aan regels van militaire of andere aard stoorde hij zich niet.’

Ook typisch voor Van Buuren: het gebruik van woorden die al een beschuldiging op zich zijn. Maffiabaas. Elders gebruikt hij het woord *hitmen* als het gaat over liquidaties uitgevoerd door het verzet. *Hitmen* zijn huurmoordenaars die voor geld liquidaties uitvoeren in opdracht van criminelen. De volgorde die Van Buuren hanteert, is: eerst etiket plakken en daarna invullen. Maar als dat invullen niet lukt, blijft het etiket zitten.

Dan stelt Van Buuren de vraag waarom Doelman na zijn bevrijding niet naar Naaldwijk ging, naar zijn gezin en tuinderij. Het antwoord is heel eenvoudig: omdat die tuinderij hem even helemaal niets kon schelen. Bovendien – en belangrijker: zijn gezin verbleef elders. Kennelijk wist Van Buuren dat niet. Hij neemt aan dat mevrouw Doelman en de kinderen gewoon thuis waren en baseert op die foute aanname een beschuldigende vraag.

Overigens interesseert Van Buuren het gezin van Doelman helemaal niet, blijkt uit de rest van de alinea.

Van Buuren schrijft dat op 7 mei 1945 ook in Naaldwijk NSB’ers en moffenmeiden waren opgepakt en daarbij hadden zich ‘allerlei ongeregelheden’ voorgedaan.

Opvallend. Van Buuren verwijst in zijn Verantwoording achterin naar het boek *Gemeente Naaldwijk 1940-1945*. Maar uit dat boek blijkt nu juist dat in Naaldwijk het ophalen van NSB’ers heel gedisciplineerd ging!

In ieder geval vindt Van Buuren dat Doelman daarom naar Naaldwijk had moeten gaan, om de boel aldaar in ordelijke banen te leiden. Maar, schrijft hij dan – en om die opmerking lijkt het hem te gaan: ook als Doelman wel naar Naaldwijk was gegaan, was het wanordelijk verlopen. Sterker: op 9 mei 1945 ging Doelman naar Wateringen en daar herhaalde zich een scene als die in Maassluis.

Wat bedoelt Van Buuren? Werd in Wateringen ook een NSB’er apart genomen, verhoord en mishandeld?

Maar het staat zelfs niet vast dat er klappen zijn gevallen.

Van Buuren baseert zich op een verklaring van de verzetsman J.A. Lipman. Volgens Lipman zou Doelman – althans in de versie van Van Buuren – ‘hardhandig’ zijn opgetreden en waren er rake klappen gevallen.

Maar Lipman verklaarde helemaal niet dat Piet Doelman hardhandig was opgetreden, maar dat ‘we’ – en Lipman bedoelde de Binnenlandse Strijdkrachten – ‘wat hardhandig’ (cursivering E.S.) waren opgetreden. Er staat zelfs niet dat er klappen zijn gevallen, laat staan de ‘rake klappen’ die Van Buuren laat uitdelen.

In de volgende alinea schrijft Van Buuren dat Doelman zich ook in Kwintsheul schuldig heeft gemaakt aan mishandeling. Nu baseert hij zich op een document getiteld *Rapport betreffende illegale werkzaamheden betreffende ‘Oom Piet’ d.d. 17 augustus 1945*. Maar wie dat rapport erbij pakt leest over de zaak-Kwintsheul iets heel anders, namelijk dat Doelman ‘geen vinger naar den landwachter’ heeft uitgestoken. ‘Integendeel, hij maakte aan de clown-vertooning een eind’.

Met andere woorden: Van Buuren verwijst naar een rapport waarin het tegendeel staat van wat hij in zijn boek schrijft. Van Buuren lijkt de lezer hier bewust op het verkeerde been te zetten, voor te liegen.

Maar op deze leugen is wel de conclusie in de volgende zinnen gebaseerd, namelijk dat Doelman ‘op tournee’ ging langs de kampen waar NSB’ers waren geïnterneerd. De dood van Lein Francke was dus geen incident, wil hij maar zeggen. Hij noemt de dood van Francke dan ook moord.

Overigens is het niet onmogelijk dat met Wateringen en Kwintsheul hetzelfde wordt bedoeld. De dorpen werden in één adem genoemd.

Dat het wellicht één kwestie was, blijkt ook uit het (al genoemde) verzoek om eerherstel van Doelman en de anderen dat drie voormalig commandanten van de BS in 1948 kort na de uitspraak in de zaak-Francke bij de Eereraad voor de Illegaliteit indienden. Daarin vragen de commandanten de Eereraad de ‘zogenaamde Wateringsche Zaak’ in hun onderzoek mee te nemen. Ze vragen dus niet om de ‘zogenaamde Kwintsheulse Zaak’ te onderzoeken. Dat kan natuurlijk zijn omdat de commandanten bang waren voor de uitkomst van een onderzoek naar de zaak-Kwintsheul, maar het kan ook betekenen dat er maar één zaak was, die met twee plaatsnamen werd aangeduid.

Los daarvan: waarom zouden deze commandanten de Eereraad verzoeken de zaak-Wateringen mee te nemen als daar ook maar iets was gebeurd dat nadelig voor Doelman c.s. was? Van Buuren stelt die vraag niet eens.

Hoofdstuk 4 gaat over Jaap Francke en zijn vader. Lein Francke wilde al vroeg in de oorlog lid worden van de NSB, maar alleen als zijn vrouw ook lid werd – en die weigerde. In 1943 werden vader en zoon Francke alsnog lid van de NSB. De eerste mededelingen over beiden in dit hoofdstuk zijn: Jaap Francke was de ‘meest fanatieke NSB’er in heel Maassluis en in die zin dus de meest foute Maassluizer’ en Lein Francke was ‘weliswaar lid van de NSB’ maar had ‘in die functie niets noemenswaardig’ misdaan.

Niets noemenswaardig.

Oftewel: Lein Francke was onschuldig. Dat Lein Francke ook lid werd van de Landwacht, meldt Van Buuren daarom hier nog maar even niet. Als hij dat verderop wel meldt, voegt hij er meteen aan toe: ‘...maar vooral uit financiële overwegingen.’ Dat ‘maar’ suggereert dat het niet zo erg was wat hij deed.

Uiteraard draaide Francke alleen ‘onbenullige bewakingsdiensten’ – meer niet.

Stelde niets voor.

Op basis van deze voorstelling van zaken stelt Van Buuren dat het dan ook ‘geen toeval’ was dat Doelman op 8 mei 1945 naar Jaap vroeg en niet naar Lein Francke. Maar inmiddels weten we dat hij naar beiden vroeg.

Maar wanneer werd Lein Francke lid van de NSB? Anders gezegd: wanneer ging mevrouw Francke overstag.

Van Buuren leidt dat moment in met de zin: ‘Toen kwam de achttiende maart 1943.’ Het is de aankondiging van een grote gebeurtenis. Volgt een exposé van ruim drie pagina’s waarin Van Buuren meldt dat op die dag én vier dagen later bombardementen werden uitgevoerd op een fabriek van medicinale olie in Maassluis, waarbij doden en gewonden vielen. Van Buuren haalt het boek *Maassluis tijdens de oorlogsjaren en na de bevrijding* aan en verwijft de auteur dat hij niet heeft gemeld dat die bombardementen door de geallieerden werden uitgevoerd en zich ook niet de vraag heeft gesteld of het wel verantwoord was een fabriek midden in een woonwijk te bombarderen.

Merkwaardig stukje. Het zou best wel eens kunnen dat de auteur van *Maassluis* etc. dacht dat het niet nodig was te vermelden dat het een geallieerd bombardement betrof, omdat hij er vanuit mocht gaan dat iedereen – en zeker een hoogleraar – wel weet dat de *Duitsers* in maart 1943 toch echt geen Nederlandse steden of fabrieken bombardeerden.

Maar dan had hij buiten Van Buuren gerekend.

Auteurs van ‘latere oorlogskronieken’ meldden wel dat het bombardement door de Royal Air Force (RAF) was uitgevoerd, schrijft Van Buuren, maar ‘in geen enkel overzicht van de gebeurtenissen’ werd de vraag gesteld of dat bombardement wel verantwoord was.

Van Buuren vindt het namelijk een ‘volstrekt onverantwoord’ bombardement. De RAF voerde het volgens hem zelfs uit in ‘de zekerheid’ dat onder burgers doden zouden vallen en ‘onvervangbare monumenten’ zouden worden verwoest.

Nu accepteren sommigen dat in oorlogen fouten worden gemaakt, dat niet alles goed gaat. Maar doet het hier ter zake, dat is de vraag.

Ja, althans voor Van Buuren. Want na die drie pagina’s hervat hij zijn verhaal over het gezin Francke aldus: ‘*Een maand na het bombardement* (cursivering E.S.) meldden Lein Francke en zijn vrouw zich als sympathiserend lid van de NSB.’

Door de volgorde (geen lid NSB, bombardement, wel lid) en zijn formulering suggereert Van Buuren dat hier sprake is van oorzaak en gevolg. Alsof dat bombardement mevrouw Francke over de streep trok. Alsof Van Buuren duidelijk wil maken waarom ze lid werd. Schandalig, dat bombardement! Logisch dat ze lid werd!

Hoe dan ook, Lein en zijn zoon Jaap werden na dat bombardement eveneens lid van de NSB én van de Weerafdeling (WA) van de NSB. Volgens Van Buuren was de WA opgericht ‘om de belangen van NSB’ers te beschermen’ – een wel heel milde omschrijving.

Die omschrijving van de WA is symbolisch voor het gebrek aan kennis bij Van Buuren over nationaalsocialistische organisaties. De WA was een organisatie die de belangen van NSB’ers ‘beschermd’ in plaats van een bende straatvechters die joden uit het openbare leven sloeg, de Landwacht was een onschuldige bewakingsfirma en het NSKK – we zagen het al – een ‘soort wegenwacht’ (zie hoofdstuk 2).

Zeker, dan was het Bureau Jüdische Auswanderung een reisbureau. Van Buuren weet dus niet tegen wie Doelman streed.

Soms is niet duidelijk of hij iets weet of dat hij maar iets opschrijft. Zo schrijft hij in het begin van hoofs dat de Landelijke Knokploegen *niet* uit LO (Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers) is voortgekomen, maar dat beide los van elkaar zijn ontstaan. Maar de LKP zijn door de LO *opgericht*. De eerste vier leiders van de LKP waren leden van de LO. Van Buuren heeft zich er domweg niet in verdiept, denk je. Maar eerder (op pagina 68) had hij het nog goed...

Jaap was een stuk fanatieker dan zijn vader. Waar Lein ‘niets noemenswaardigs had misdaan’ arresteerde Jaap mensen. Maar tegen het einde van de oorlog ging het mis met Jaap en was hij ‘zowel lichamelijk als geestelijk’ tot niets meer in staat.

Aan het eind van hoofdstuk 4 schrijft Van Buuren dat de zieke Jaap Francke ‘op een mooie dag’ in het voorjaar van 1945 een wandeling door de Oostgaag maakte; hij was op weg naar de familie Oel in Delft. Tijdens die wandeling kwam Jaap Francke volgens Van Buuren Piet Doelman tegen, die in de tegenovergestelde richting liep. Dat wil zeggen: Jaap herkende hem niet, maar Doelman hem wel.

Van Buuren besluit deze alinea en daarmee het hoofdstuk af met een echte cliffhanger. ‘Deze ontmoeting zou tragische gevolgen hebben.’

Als in een roman.

Maar heeft deze ontmoeting wel plaatsgevonden? Nee. Dat wil zeggen: in theorie is het natuurlijk mogelijk dat Jaap Francke daar in de Oostgaag Doelman tegenkwam. Waarom niet?

Maar de ontmoeting op pagina 62 heeft Van Buuren uit zijn duim gezogen. Van Buuren heeft geen enkele aanwijzing dat Jaap Francke op *die* wandeling Piet Doelman is tegengekomen. Hij heeft die ontmoeting verzonnen. Wat *De afrekening* inderdaad tot een roman maakt, een historische roman.

Maar wel een heel slechte.

Overigens wordt alleen al uit de beschrijving van de ontmoeting duidelijk dat Van Buuren die ontmoeting heeft verzonnen. Doelman liep namelijk nooit, uit veiligheidsoverwegingen fietste hij altijd.

In **hoofdstuk 5** (‘Piet Doelman en zijn knokploeg’) schrijft Van Buuren dat in augustus 1940 een aantal colporterende NSB’ers in de zomer van 1940 werd ‘lastiggevalen’ door inwoners van Naaldwijk. De NSB’er kregen daarop hulp van WA’ers uit Den Haag. Als reactie daarop formeerde Piet Doelman knokploegen van drie tot vier man die gewapend met bijlen, ijzeren staven en knuppels de strijd met deze WA’ers aangingen. Daarbij vielen – zo herinnerde Doelman zich na de oorlog – ‘rake klappen’.

Aansluitend schrijft Van Buuren: ‘In de daarop volgende jaren liet de knokploeg weinig van zich horen.’

Weer zo’n beschuldiging – en nog niet waar ook. Uit documenten die op het NIOD liggen en die Van Buuren ook heeft ingezien, blijkt dat Doelman en zijn medewerkers tussen augustus 1940 en juli 1943 wel degelijk iets had gedaan. Hij werkte voor verzetskranten (*Trouw* en *Vrij Nederland*), zorgde voor onderduikadressen en leverde bonkaarten voor ondergedoken joden. Ook moest een netwerk worden opgebouwd, samenwerking worden georganiseerd.

Maar misschien is dat niets.

Opvallend genoeg laat Van Buuren een verklaring van Piet Doelman weg, een verklaring die Doelman aflegde in het proces tegen Piet van der Hout:

‘In Juli 1942 liet ik de familie De Jong, bestaande uit man, vrouw en dochter, toentertijd wonende te ’s-Gravenhage, naar Naaldwijk overkomen, waar zij bij Valkenier, wonende Geestweg te Naaldwijk, ondergebracht konden worden. Ik liet deze mensen overkomen, omdat het Israëlieten waren en de groote jacht op Joden door den Duitschen en Hollandschen S.D. was begonnen.’ Door verraad van Van der Hout werd het gezin De Jong opgepakt. Ze kwamen niet terug. Volgens Doelman was Van der Hout de man die in het Westland de lakens uitdeelde wat betreft NSB en Landwacht.’

Van Buuren heeft het dossier-Van der Hout ingezien. Het kan zijn dat hij vindt dat Doelman liegt, maar toon dat dan aan.

De reden waarom Doelman na augustus 1940 niets meer van zich liet horen was volgens Van Buuren ‘ongetwijfeld’ – weer dat woord – ‘dat het de Westlandse tuinders [na de inval van de Duitsers] economisch voor de wind ging. Na jaren van crisis volgde tijdens de bezetting voor iedereen in het Westland een periode van welvaart,’ schrijft hij.

Een ander zou misschien hebben opgemerkt dat het best wel dapper was van die Doelman dat hij zich in augustus 1940 al tegen WA teweer durfde te stellen, maar nee: bij Van Buuren geen woord van waardering. Wel verbindt hij een *economisch* motief aan het optreden van Doelman. Die zou na zijn optreden tegen de WA in augustus 1940 geen verzet meer hebben gepleegd omdat het economisch goed ging...

Dan zal Doelman in 1943 ook wel uit economische motieven weer zijn *begonnen*. Dan zal hij de daden die hij tot aan het eind van de oorlog pleegde óók wel uit economische motieven hebben gepleegd – en dan zijn het uiteraard geen verzetsdaden, maar misdaden.

En ja, hoor. De pagina is nog niet om of Van Buuren schrijft dat het verzet tegen de bezetter (en Van Buuren heeft het hier over het verzet in het algemeen) ‘nauw verstrengeld’ was met de economische belangen van de verzetslieden. Hij beperkt zich zelfs niet tot het *gewapende* verzet.

Op basis waarvan Van Buuren deze conclusie denkt te mogen trekken maakt hij – het wordt eentonig – niet duidelijk. Geen studie te vinden waarin dat staat.

Maar zo wordt het wel heel makkelijk. Als alle verzetslieden economische belangen hadden, had Doelman die ook. Dan wordt de vraag *hoeveel* hij gestolen heeft, een invuloefening.

Vervolgens schrijft Van Buuren dat Doelman in juli 1943 een overval pleegde op een kantoor van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, waarbij meer dan zesduizend zogenaamde *grüne Ausweise* buit werden gemaakt.

Doelman maakte zich volgens Van Buuren ‘heel kwaad’ over de invoering van dit Ausweis. ‘Ik [Van Buuren] begrijp dat niet goed.’ Met dit document – zo redeneert hij – waren mannen uit het Westland die in de tuinbouw

werkten, gevrijwaard van werken in Duitsland. ‘In Naaldwijk hoefde niemand zich te melden voor de Arbeitseinsatz. Kwam Doelman als varkensboer niet in aanmerking voor een *grüne Ausweis*?’

Dat in Naaldwijk niemand zich hoefde te melden is al niet waar. Niet iedere Naaldwijker die in de tuinbouw werkte, werd vrijgesteld. Bovendien werkte niet iedere Naaldwijker in de tuinbouw.

De vraag: ‘Kwam Doelman als varkensboer niet in aanmerking voor een *grüne Ausweis*?’ is makkelijk te beantwoorden. Doelman was geen varkensboer. Los daarvan: hij was ook te oud voor de Arbeitseinsatz, dus hij had geen Ausweis nodig. En verkopen kon hij die dingen ook al niet, want ze waren al op naam gesteld.

In *Gemeente Naaldwijk 1940-1945* schrijven drs. C.J.M. Bentvelzen, P.A. Smit en drs. P.A. Vreugdenhil: ‘Het feit dat de ‘groene’ ausweisen slechts beschikbaar zijn voor mensen in de tuinbouw, wekt de woede van de mensen uit de Naaldwijkse verzetsgroep die zich vanaf begin 1943 steeds nadrukkelijker georganiseerd heeft rond de *tuinders* (cursivering E.S.) Piet Doelman en Leen Valstar.

Tuinders.

Maar het citaat gaat nog even verder.

“Dit werd door ons als een groote onbillijkheid gezien en dit moest, dat stond voor ons vast, ongedaan gemaakt worden”.

De man die wordt geciteerd was niet Piet Doelman maar Vincentinus Valstar. Ook diens broer Wim heeft na de oorlog de motieven voor de overvallers toegelicht: ‘Door gebrek aan voorlichting bleek op de datum van uitreiking, dat de meeste mensen toch maar een Ausweis gingen halen, ondanks alle tegen-propaganda.’

De auteurs van *Naaldwijk 1940-1945* citeren ook J.G. de Ridder: ‘Het was dus aanvankelijk niet de bedoeling deze ausweisen te gebruiken om jonge mannen uit Duitsland weg te houden. Het moest leiden tot, wat genoemd werd, ‘principiële onderduikers’ die geen gebruik maken van gunsten van de Duitsers. Het werken in de tuinbouw werd dus ook beschouwd als een zekere steunverlening aan de Duitse oorlogsmachine.’

Omdat de auteurs van *Gemeente Naaldwijk 1940-1945* geen rekening konden houden met een Maarten van Buuren citeerden ze Wim Valstar niet volledig. Die vertelde ook nog dat de overval op het kantoor van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd een plan was van ‘o.a. Bertus’ (de schuilnaam van weer een andere broer van Wim, Leen Valstar).

‘In samenwerking met Oom Piet, Otto, Kleine Niek, werd op een nacht alles wat aan administratievoorwerpen aanwezig was, weggehaald.’

Dus als Van Buuren gelijk heeft (maar alleen *als*), dan had ook Leen Valstar een persoonlijk belang! En Otto. En Kleine Niek. En nog een paar.

Ook Doelman zelf verklaarde na de oorlog dat hij het onredelijk vond dat sommigen wel en anderen geen vrijstelling kregen.

Het was voor diverse betrokkenen kortom een kwestie van principe. Dat niet iedereen daar het volle begrip voor kon opbrengen is natuurlijk wat anders. De auteurs van *Naaldwijk 1940-1945* merkten dan ook terecht afsluitend op: ‘Deze rechtlijnige opvatting vanuit het verzet zal niet door alle inwoners zijn begrepen.’

Overigens namen de Duitsers de overval hoog op, want zij zagen wat Van Buuren niet ziet: de Arbeitseinsatz werd ermee in de war gestuurd, want op het Arbeidsbureau wisten ze niet wie wel en niet naar Duitsland moest.

Vervolgens gaat Van Buuren nog even in op het karakter van Doelman: ‘Piet Doelman was een lastige man.’ Sterker nog: Doelman vertoonde voor de oorlog al conflictueus gedrag. Hij verzette zich namelijk tegen de aanleg van een provinciale weg door zijn tuinderij. Hij ging zelfs in hoger beroep! Van het conflict dat hij hierdoor met de verantwoordelijk wethouder kreeg maakte hij volgens Van Buuren een persoonlijk conflict en omdat die wethouder diaken was van de gereformeerde kerk waarvan Doelman eveneens lid was, raakte de laatste ook in conflict met de kerkenraad.

Het is onduidelijk wat Van Buuren hiermee wil zeggen, maar er blijkt in ieder geval uit dat hij niet heeft begrepen dat verzetsmensen karakterologisch nu eenmaal geen gemiddelde burgers waren. Het woord *verzetsmensen* drukt dat ook uit.

In de oorlog volgde Doelman (althans volgens Van Buuren) de bevelen van kapitein Boele van de BS – sinds september 1944 hoofd van het district Zuid-Holland en sindsdien dus de meerdere van Doelman – niet op en hij had verder ‘ruzie en conflicten’ met Peter Hordijk en accepteerde diens gezag niet. Hordijk – alias Peter Noord – was begonnen als medewerker van Doelman en werd in het van najaar 1944 namens de BS Landelijk Sabotagecommandant voor Utrecht en Noord- en Zuid-Holland.

Maar bewijzen?

De lezer komt niet eens te weten wie die Boele was en waaruit het conflict bestond.

Van Buuren schrijft vervolgens dat Doelman ‘meerdere malen’ werd aangehouden in verband met illegaal slachten van varkens die hij had gestolen en dat ‘de aanhouding’ plaatsvond op 23 januari 1941.

Hoe vaak werd Doelman nu aangehouden?

Tweede vraag: waarom citeert Van Buuren niet uit het politierapport, waarover hij volgens de Verantwoording beschikt?

Overigens staat in het boek *Gemeente Naaldwijk 1940-1945* al dat Doelman twee maal werd aangehouden op vermoeden van betrokkenheid bij de diefstal van respectievelijk vlees en een fiets.

In ieder geval vond een en ander plaats na augustus 1940 en voor juli 1943 en in die periode pleegde Doelman volgens Van Buuren geen verzet en dus – zo is althans zijn redenering – had de diefstal niets met verzet te maken. Hij concludeert dan ook dat het een ‘ordinaire diefstal’ betrof: ‘Doelman stal vee van zijn collega’s, slachtte dat illegaal en verhandelde het voor eigen gewin.’

Het zal best dat Doelman op 23 januari 1941 werd aangehouden wegens de diefstal van een, twee of voor mijn part honderd varkens, maar de vraag is: werd hij vervolgd en veroordeeld? Werd bewezen dat Doelman het varken (met winst) ten eigen bate had verkocht? Of werd hij vrijgesproken? De lezer komt het niet te weten.

De volgende zin luidt: ‘Na juli 1943 breidde hij de roofovervallen op voedsel uit, maar hij deed dit nu in het kader van het gewapende verzet tegen de Duitse bezetter en als represaille tegen de “zwarte handel” door collega-boeren en -tuinders.’

Taalkundig geen juweel (hoe doe je dat, een roofoverval op voedsel plegen?), maar wat Van Buuren bedoelt: nog steeds voor eigen gewin. Hij kiest de term roofovervallen niet voor niets. Weer een woord dat in zichzelf een beschuldiging is.

Dan komt de bundel *Verzetsherinneringen* (1995) ter sprake, herinneringen van 36 mannen en vrouwen die ‘actief hadden deelgenomen aan de Knokploeg van Piet Doelman’. Volgens Van Buuren kunnen de activiteiten van die knokploeg in vijf categorieën worden verdeeld: het drukken en verspreiden van illegale bladen, hulp aan onderduikers, de roof van voedsel en andere goederen, sabotage en liquidaties.

Over het drukken en verspreiden van illegale bladen schrijft Van Buuren: ‘Doelman hielp wel mee bij het werven van koeriers en het organiseren van adressen in de verschillende steden en dorpen, maar hij bemoeide er zich niet echt mee.’

Lees die zin nog maar eens. Er staat: het werven van koeriers en het organiseren van adressen stelde niets voor.

Ook met de hulp aan onderduikers is hij snel klaar: ‘Er waren al met al weinig Joden onder de onderduikers en ze waren niet populair bij de Knokploeg Westland’ (zoals Van Buuren de knokploeg van Piet Doelman noemt).

Wat wil Van Buuren zeggen? Waren de leden van de knokploeg Westland antisemieten?

Aan de overige categorieën wijdt Van Buuren aparte hoofdstukken. **Hoofdstuk 6** heet ‘Het gewapende verzet: roofovervallen’ (weer dat insinuerende woord).

Van Buuren heeft in het stadsarchief Vlaardingen drie ‘opmerkelijke archieven gevonden die betrekking hebben op het gewapende verzet in Vlaardingen-Westland. Eén daarvan betreft de Verzetsgroep Willem, een van de schuilnamen van de Knokploeg van Piet Doelman.’ Het is – aldus Van Buuren – ‘een complete, keurig bijgehouden administratie van alle activiteiten van de afdeling Vlaardingen-Westland...’

Hij is verbaasd, verbluft zelfs: ‘Ik zou nooit hebben geloofd dat de leden van het gewapende verzet tijdens [het laatste oorlogsjaar] van dag tot dag hun activiteiten hebben vastgelegd in getypte verslagen, maar de bewijzen liggen voor me. Het is verbluffend.’

Tja.

Hoe geringer de kennis, hoe groter de verbazing...

In het archief van de Binnenlandse Strijdkrachten dat op het Nationaal Archief in Den Haag berust liggen meer van dit soort stukken. Het archief is via internet te raadplegen.

Los daarvan: er ligt in het archief van Vlaardingen helemaal geen complete administratie van de knokploeg van Doelman. Laat staan een complete, ‘keurig bijgehouden administratie’ van dag tot dag.

Wat er wel ligt: een ‘statuut’ (Van Buuren schrijft dat hij er geen ander woord voor kan vinden) ‘dat de Knokploeg Vlaardingen-Westland opstelde over de taken van het gewapende verzet’ en twee verslagen van overvallen op particulieren.

In het statuut (richtlijn is een beter woord) staat dat ‘het gewapend verzet hoofdzakelijk dient te berusten bij de sabotageploegen’. Het ‘arbeidsterrein’ van die sabotageploegen kon ‘in drie categorieën’ worden verdeeld: sabotage in engere zin (onklaar maken van machines en voertuigen alsmede bruggen etc.), het in beslag nemen en veilig stellen van voorraden en de bevrijding van gevangenen en liquidatie van provocateurs.

Volgen vijf punten, waarvan er vier gaan over de sabotagecommandant. Punt 3 – en om dit punt gaat het – luidt:

- 3. voor zijn bevelvoering maakt de genoemde commandant niet gebruik van de bevelvoeringskanalen, welke worden gebruikt voor het resterende deel der N.B.S.; veelal zal getrapte bevelvoering overbodig zijn.**

Hier schrijft Piet Doelman volgens Van Buuren dat de Binnenlandse Strijdkrachten dan wel sinds kort zijn onderworpen aan de militaire bevelshiërarchie, maar dat dit niet geldt 'voor dat deel van het verzet waarvan hij commandant is' – Vlaardingen-Westland. Doelman – aldus nog steeds Van Buuren – 'maakt geen gebruik van de bevelvoeringskanalen' die voor de rest van de BS gelden. Er is maar één commandant van het district Vlaardingen-Westland en dat is Doelman, aldus Van Buuren.

Het stuk is niet gedateerd, maar volgens Van Buuren 'in het late najaar van 1944' opgesteld, 'enkele maanden na' de oprichting van de Binnenlandse Strijdkrachten. Het is volgens hem opgesteld door 'Gewestelijk Commandant' Piet Doelman.

Drie keer onjuist.

Fout 1:

Van Buuren citeert het 'statuut' geheel en zelfs correct. Dus ook de allereerste zin. Daarin wordt verwezen naar een eerdere uitgave: 'Nr. 15 van 19.12.'

Maar is het statuut dan in het najaar van 1944 geschreven, zoals Van Buuren concludeert? Is een statuut dat niet in 1943 is geschreven (want toen bestond de BS nog niet) en waarin wordt verwezen naar een eerdere uitgave d.d. 19 december geschreven in het najaar van 1944?

Nee, een stuk waarin wordt verwezen naar een stuk d.d. 19 december (1944) is niet in het najaar van 1944 geschreven, maar op of na 19 december 1944.

Vermoedelijk erna.

Of in het najaar van 1945, maar dan weet Van Buuren iets dat wij niet weten.

Bovendien: er zijn dus ten minste vijftien eerdere edities verschenen – en vermoedelijk zijn er na 19 december (1944) nog meer edities dan alleen deze ene uitgave verschenen. Waar zijn die dan? Waarom liggen die dan niet in het archief van de verzetsgroep Willem als deze editie door de baas van die verzetsgroep is geschreven, door Doelman?

Fout 2:

Het 'statuut' is niet ondertekend en het is dan ook nog maar de vraag of het door Doelman is opgesteld. Vrijwel alle andere stukken in de map waarin dit 'statuut' ligt zijn wel ondertekend – maar niet door Doelman. Sterker: er ligt niet één stuk in die map dat wel door Doelman is ondertekend.

Fout 3:

Doelman was geen Gewestelijk commandant, hij was districtscommandant (en wel van het district Vlaardingen/Westland). Er waren gewestelijk commandanten, districtscommandanten en plaatselijk commandanten. Piet Doelman was districtscommandant.

Van Buuren zit er wel vaker naast. Op pagina 75 stond Doelman volgens Van Buuren vanaf begin 1944 'aan het hoofd van het gewapende verzet in Zuidwest-Nederland' – maar dat is iets te ruim. Nota bene op dezelfde pagina was Doelman districtscommandant van Zuid-Holland-Zuid, maar dat was helemaal geen district.

Ten slotte: Van Buuren heeft het document geïnterpreteerd met zijn hersens uitgeschakeld en oogkleppen op.

In de map waaruit Van Buuren dit 'statuut' heeft gevist liggen nog drie vellen papier, die bij het 'statuut' horen. Ook anoniem en ongedateerd, geschreven op hetzelfde soort papier, met dezelfde typemachine en in dezelfde stijl. Ze zijn op identieke wijze gevouwen en hebben met een en dezelfde paperclip aan elkaar gezeten. Zelfde onderwerp bovendien: sabotage. Op een van die twee vellen staat dat een sabotagecommandant leiding geeft aan vier sabotagegroepen van elk tien man – en dat aantal (veertig personen) geeft aan dat dit plan het district overstijgt. Bovendien wordt in dat vervolg de *districtscommandant* een opdracht gegeven – en dat was toevallig Doelman.

Aangezien mij bekend is, dat telefooncentrales en dergelijke objecten in dit Gewest voor vernieling middels een lang vuurkoord en springlading zijn gereed gemaakt, draag ik U op voor alle in Uw district op deze wijze voorbereide vernielingen te doen nagaan, of de mogelijkheid bestaat, thans reeds het vuurkoord op de onderwerpelijk bedoelde wijze te doen behandelen. Door U was derhalve te doen nagaan, of betrouwbaar Nederlandsch personeel op de door de Duitse Weermacht in staat van vernieling gebrachte objecten thans reeds in het geheim vorenbedoelde behandeling van het vuurkoord kan verrichten, c.q. of manschappen der N.B.S. daarvoor kunnen (moeten) worden ingezet en in bevestigend geval de nodige opdrachten daartoe te verstrekken.
Ik verwacht hiervan Uw rapport.

Doelman gaf zichzelf natuurlijk geen opdracht, althans niet op deze wijze. Het ‘statuut’ is dus niet door Doelman geschreven. Van Buuren slaat de plank weer eens finaal mis.

Dan schrijft Van Buuren dat Piet Doelman c.s. ‘heel veel’ overvallen op distributiekantoren (bonkaarten voor onderduikers), burgerlijke standen (het vernietigen van bevolkingsregisters) en politiebureaus (wapens voor het verzet) pleegde; overvallen die van groot belang waren voor het verzet en onderduikers. Hij wijdt er maar één zin aan. Kennelijk paste dat belang niet in die ene zin.

Vervolgens schrijft hij dat ‘veruit de meeste overvallen’ werden gepleegd op boeren, tuinders en handelaren – en dan vooral op de NSB’ers onder hen.

‘Heel veel’ overvallen op distributiekantoren etc., maar ‘veruit de meeste’ op boeren, tuinders en handelaren. De lezer mag dus aanmerkelijk meer dan heel veel voorbeelden verwachten.

Zeker omdat winkels ook doelwit waren. Zo overvielen mensen uit de verzetsgroep van Piet Doelman in 1944 de sigarenzaak van een NSB’er (in tegenstelling tot wat Van Buuren schrijft was Doelman er zelf niet bij). Ze namen niet alleen tabak mee, maar ‘*en passant*’ ook nog een herenfiets en twee damesfietsen. Het staat er alsof Van Buuren wil zeggen: wat moest het verzet nou met fietsen?

Maar het aantal voorbeelden van overvallen blijft toch gering. De tweede ‘inbeslagname van voorraden’ (zoals Van Buuren het omschrijft) betreft vijftig radio’s. Van Buuren begrijpt dat niet. ‘Het bezit van die dingen was streng verboden, de handel erin nog meer’ – een zin waar de naïviteit vanaf spat. Wat kon je nou met die dingen? Je kon er niet mee naar de BBC luisteren, want dat was verboden... Je kon de onderdelen ook al niet gebruiken om er zenders van te bouwen, want zenden mocht al evenmin...

Wat moet je er dan mee?

Van Buuren vervolgt: ‘Maar dit zijn slechts kleine anekdotes in de marge van de roof van grote partijen voedsel, die de voornaamste activiteit vormde van het gewapend verzet.’

Zie hoe de inbeslagname en ‘het veiligstellen van voorraden’ in een enkele zin wordt verengd tot het stelen van voedsel – en dan ook nog door *het* gewapende verzet.

Het derde voorbeeld – en meteen laatste voorbeeld van die ‘meer dan heel veel’ overvallen – is de overval op de boerderij van Klaas van Buuren, de broer van de opa van de auteur. Oom Klaas.

Slechts drie voorbeelden! Dat is precies evenveel als het aantal *categorieën* overvallen op non food: distributiekantoren, burgerlijke standen en politiebureaus.

En dan is de overval op Klaas van Buuren nog te rechtvaardigen ook, net als die eerste twee dat zijn.

Die overval vond plaats op 24 februari 1945. Tijdens die overval was ook de broer van deze Klaas van Buuren (en dus de broer van de grootvader van auteur Maarten) aanwezig: Bas. Maarten van Buuren hoorde hem op familieverjaardagen ‘in dramatische bewoordingen’ vertellen over wat hem toch was overkomen. Hoe hij door ‘brute, gemaskerde mannen’ werd gekneveld en uren op een stoel vastgebonden had gezeten.

Van Buuren vindt die overval zo belangrijk dat hij er op de achterflap melding van maakt. Hij schrijft: ‘De boer en zijn familie – beslist geen NSB’ers – werden geslagen en gekneveld. Uit de bronnen bleek dat de buit niet terecht kwam bij de mensen die honger leden.’

Beslist geen NSB’ers...

Alsof het verzet alleen NSB’ers mocht overvallen en niet bijvoorbeeld zwarthandelaren, want dat was deze Klaas van Buuren. Maarten van Buuren geeft dat ook toe. Hij schrijft dat de boer en zijn zoons illegaal vee slachtten en het vlees verkochten.

Bij deze overval werden voedsel en geld (17.700 gulden) buitgemaakt, een bedrag dat het woord oorlogswinstmaker rechtvaardigt. Als tegenwerping schrijft Van Buuren dat Doelman ook zwart handelde. Dat beweerde Van Buuren in het vorige hoofdstuk ook, maar nog steeds levert hij geen bewijs.

De overval roept bij hem vragen op, alleen niet de goede.

Een dag na de overval werd in opdracht van Doelman een rapport opgesteld, waarin werd gemeld dat geweld was gebruikt en wat de buit was. Van Buuren vindt ook dat opmerkelijk; hij is weer eens verbaasd.

Overigens had dat niet gehoeven, want het rapport staat al afgedrukt in het boek *De schok van het onbekende. Vlaardingens tijdens crisis, bezetting en bevrijding (1936-1947)*.

Maar als Van Buuren verbaasd is dat verzetsgroepen dergelijk rapporten opstelden, dan moet hij toch helemaal verbaasd zijn dat een criminele bende als die van rovershoofdman Piet D. zo’n rapport opstelde. Waarom zou ‘maffiabaas’ Doelman dat hebben laten doen? Het verzet was volgens Van Buuren toch ‘nauw verstrengeld’ met de economische belangen van de verzetsmensen? Leg je dan vast hoe groot de buit was? Maak je je dan controleerbaar? Of was het rapport dus valsheid in geschrifte? Was de buit in werkelijkheid groter dan op papier? Daar lijkt het niet op, want dan zou oom Bas dat wel in dramatische bewoordingen aan zijn neef Maarten hebben laten weten.

Van Buuren schrijft vervolgens dat de overvallers van zijn oom Klaas met de fiets kwamen. Ook dat verbaast hem. Hij kan zich niet voorstellen dat ze zo'n enorme buit op 'gammele oorlogsfietsen' vervoerden. Waarom niet een auto gevorderd? vraagt hij zich af.

Maar wie zegt dat het *gammele* fietsen waren? Staat nergens. Dat één van die fietsen lek reed, zegt niet zo veel. Bovendien: twaalf fietsen waren ruim voldoende om de buit te kunnen vervoeren – als je maar kunt rekenen. De buit was veertig kilo gerst, 45 kilo haver, vijftig kilo vlees en vet, 180 kilo tarwe, zeventig kilo erwten en twaalf kilo havermout: 407 kilo in totaal. Per fiets nog geen 35 kilo. Met twaalf fietsen kun je bovendien twaalf kanten op als er gevaar dreigde. Met een vrachtwagen kun je alleen voor- en achteruit. Bovendien heeft zo'n ding wel eens kuren.

Zijn stelling dat de buit niet terecht kwam bij de mensen die honger hadden (geponeerd op de achterflap), wordt in dit hoofdstuk niet gestaafd, alleen herhaald. 'Waar gingen de geroofde goederen naar toe?' vraagt hij zich af. Hij meldt keurig het feit dat uit sommige documenten (maar andere dan uit het stadsarchief van Vlaardingen) blijkt dat voedsel naar onderduikers ging, al laat hij weg dat er in Vlaardingen alleen al duizend onderduikers waren die gevoed moesten worden. Maar hij voegt er wel aan toe dat die onderduikers 'dan toch in de eerste plaats' de ondergedoken verzetsmensen waren en pas in de tweede plaats 'andersoortige' onderduikers. Alleen: dat staat er niet: 'dan toch in de eerste plaats...' Van Buuren neemt dat aan.

Toch: 'Op basis van de bronnen veronderstel ik dat de buit en het voedsel in nagenoeg alle gevallen verdeeld werden onder de leden van de Knokploeg.' Met andere woorden: Doelman en de leden van zijn verzetsgroep hielden alles zelf.

'De keukens van Knokploeg Doelman moeten hebben gebulkt van het vlees...' wordt het in de tweede druk zelfs. Van Buuren is kennelijk niet in staat uit te rekenen hoe weinig mensen je kon onderhouden van het voedsel dat de overval op Klaas van Buuren opleverde.

Als bewijs voor deze stelling (Van Buuren noemt het zelf terecht een 'vermoeden') voert Van Buuren een oom op. Andries Weeda was eind 1944 lid geworden van de BS en als BS'er kreeg hij voedselpakketten. Maar oom Dries had die pakketten helemaal niet nodig, zo blijkt uit het dagboek dat hij bijhield en waaruit Van Buuren citeert, want hij 'stal regelmatig hout, kolen en voedsel' van zijn werkgever, de eigenaar van een scheepswerf die voor de Duitsers werkte.

Met dit 'bewijs' moet de lezer het doen. Dus op basis van een oom die als lid van de BS voedselpakketten kreeg terwijl hij ze niet nodig had concludeert Van Buuren dat mensen die dergelijke pakketten nodig hadden ze dus *niet* kregen.

Een wonderlijke redenering.

Overigens staat verderop dat oom Weeda 3,5 mud aardappelen heeft gestolen. In de wereld van Van Buuren is dat toch een oorlogsmisdaad.

Maar Van Buuren heeft al een nieuwe beschuldigende vraag gesteld: 'En wat gebeurde er met al die sigaren, sigaretten en tabak die Doelman in Naaldwijk roofde?'

Geen antwoord, geen onderbouwing.

In de tweede druk – waarin Van Buuren de 'Verantwoording van uitgaven en ontvangsten' aanhaalt die Doelman na de Bevrijding aan de Gewestelijk commandant van de BS zond – laat Van Buuren overigens zien dat boekhouden ook niet een van zijn sterke kanten is. En dan hebben we het niet over het feit dat hij het verschil tussen begroting en rekening niet weet. Nee, het verschil tussen debet en credit is hem al te veel.

Als de ontvangsten – zo luidt de vraag – van een verzetsgroep 58.577,99 gulden zijn en de uitgaven 92.268,43 gulden, is er dan sprake van een tekort of een overschot van 33.690,44 gulden?

Geloof het of niet, volgens Van Buuren is er dan sprake van een overschot. (Die 33.000 was het bedrag dat de verzetsgroep van Doelman nog moest ontvangen en niet – zoals Van Buuren beweert – terug moest betalen.)

Terzijde: Van Buuren noemt de namen van archieven en andere instellingen die hem hebben geholpen bij het vinden van documenten. Dat kun je in een Dankwoord doen, maar niet in het boek zelf. Dan maak je ze medeplichtig.

Hoofdstuk 7 heet 'Het gewapend verzet, sabotage en liquidaties' en begint met de opmerking dat Piet Doelman een aantal mensen heeft 'geronseld' om sabotage te plegen, een woord dat (opnieuw) geen positieve connotatie heeft. Huurlingen ronsel je. Zijn woordkeus is en blijft sowieso discutabel: de Binnenlandse Strijdkrachten zijn volgens Van Buuren opgericht om de 'outlaws in het gareel' te krijgen.

Overigens 'ronselde' Doelman die (vijftig) mensen op verzoek van het verzet te Rotterdam met als doel de Maastunnel te beschermen, zoals uitvoerig staat beschreven in het boek *Guerrilla in Rotterdam. De paramilitaire verzetsgroepen 1940-1945*, dat Van Buuren had moeten lezen, maar niet heeft gelezen.

Nadat hij een paar verhalen over sabotage uit de bundel *Verzetsherinneringen in en om het Westland 1940-1945* heeft overgenomen, komt hij aan het onderwerp toe waarover hij het wil hebben: liquidaties.

In dit hoofdstuk gebruikt Van Buuren voor het eerst het woord *hitmen*, als hij het heeft over de uitvoerders van liquidaties. Hij ‘kan geen goed Nederlands woord vinden voor iemand die in opdracht van zijn baas [Doelman] een ander vermoordt’ en dus gebruikt hij een woord dat een synoniem is voor (criminele) huurmoordenaar. Dus wie – zoals ‘Zwarte Willem’ van Loenhout – een SD’er doodschiet is een crimineel, geen verzetsman. Volgens Van Buuren voerde de Knokploeg Westland (zoals hij de knokploeg van Doelman noemt) ‘een groot aantal’ liquidaties uit. Hoeveel precies krijgt de lezer niet te weten. Vijf, vijftig, honderd? Slag in de lucht?

Na een uitweiding over het veemgericht dat in Friesland liquidaties goed- of afkeurde, schrijft hij: ‘Wat betreft knokploeg Westland kan ik in elk geval zeggen dat deze geen tijd verspilde met zaken als veemgerichten, informatiediensten of vetorecht. In het Westland bepaalde één man wie er werd geliquideerd en dat was Piet Doelman.’ Van Buuren zegt het, dus is het zo. Dit keer zijn er zelfs geen bronnen meer die in die richting wijzen. De eerste liquidatie die Van Buuren noemt was die van een man die had bedreigd de boel te verraden. Hij werd in zijn huis doodgeschoten. Van Buuren haalt hierbij Piet Boekestein aan, die in de bundel *Verzetsherinneringen* over deze liquidatie sprak.

Helaas verzuimt Van Buuren te vermelden dat Boekestein in die bijdrage ook verklaarde: ‘Bij dit soort voorvallen werd contact opgenomen met de commandant van het district; Oom Piet (Doelman). Deze beraadslaagde met nog enkele andere mensen van het verzet’ (pagina 5) – maar dat laatste deel is kennelijk aan de aandacht van Van Buuren ontsnapt.

Let wel: een ander dan Doelman opperde dus dat de man geliquideerd moest worden, niet Doelman.

De tweede liquidatie die Van Buuren aanhaalt werd niet uitgevoerd, omdat de man die de opdracht had gekregen door ‘onvoorziene omstandigheden’ de opdracht niet kon uitvoeren. Later bleek dat het beoogde slachtoffer onschuldig was. Commentaar heeft Van Buuren in dit geval niet.

De derde liquidatie is die van een man wiens identiteit nooit bekend is geworden. Hij werd door ‘Zwarte Willem’ (Van Loenhout) op de tuinderij van Piet Boekestein gedood en begraven. Na de oorlog werd hij herbegraven, maar nog steeds anoniem. Ook hier heeft Van Buuren geen commentaar, maar hij laat weg dat Boekestein verklaarde dat hij na de oorlog wel heeft geprobeerd te achterhalen wie de man was.

‘Het vreemdste geval’ vindt Van Buuren de zaak van een Duitse marinier. Wim Boekestein (de broer van Piet) vertelde erover in zijn bijdrage aan *Verzetsherinneringen*. In de oorlog fietste hij ‘op een goede dag’ over de Kwakelweg toen hij langs de kant een man zag zitten. Het leek hem een onderduiker, maar het bleek een Duitse marinier die de oorlog beu was en wilde onderduiken. Wim nam de man mee naar de tuinderij van zijn broer Piet. De man hielp enige tijd op de tuinderij, maar plotseling was hij verdwenen.

Boekestein vervolgde (de bundel verscheen in 1995): ‘Korte tijd geleden werd in de krant nog eens een oproep gedaan vanuit Karlsruhe, waar men nog steeds op zoek was naar iemand. Dan komt dat allemaal weer boven en blijft het aan mij knagen dat ik niets weet.’ Hij sloot het verhaal over deze marinier af met de opmerking: ‘Enfin, dat geval met die Duitser zal wel altijd een raadsel voor mij blijven en nu is het niet zo dat ik daar wakker van lig, maar ergens blijft er altijd een hiaat.’

Hij verklaarde dus niet te weten wat er van die marinier is geworden.

Van Buuren weet dat wel. Nadat Van Buuren heeft nagelaten de lezer te melden dat Boekestein tot twee keer toe had verklaard dat hij – Boekestein – niet wist wat er met die marinier was gebeurd, citeert hij – Van Buuren – Piet Doelman, die in 1952 tijdens een vergadering van de Commissie Militaire Onderscheiding had verklaard: ‘Tegen het eind van de oorlog waren er verschillende Duitsers die wilden onderduiken en met het verzet medewerken. Sommigen mensen wilden hierop ingaan doch ik heb de Duitsers nooit geaccepteerd. Ik durfde het risico niet te nemen.’

De volgende zin is weer van Van Buuren. Hij schrijft: ‘Deze woorden klinken sinister als je ze legt naast het verhaal van Wim Boekestein over de Duitse marinier.’

Door te knippen en te plakken suggereert Van Buuren hier dat die marinier is geliquideerd – en wel in opdracht van of zelfs door Doelman.

Of vier liquidaties ‘een groot aantal is, is natuurlijk nog maar de vraag.

Beter gezegd: drie, want in dat ‘vreemdste geval’ werd helemaal niemand geliquideerd.

En zelfs twee als je de niet-uitgevoerde liquidatie niet meetelt.

Opvallend is dat Van Buuren ook dit hoofdstuk afsluit met de ontmoeting die in het voorjaar van 1945 plaats zou hebben gevonden tussen Piet Doelman en Jaap Francke, in de Oostgaag. Maar een verzonnen ontmoeting blijft verzonnen, hoe vaak je er ook over begint.

Hhet houdt de spanning er wel in. Tenslotte is het een roman.

Hoofdstuk 8 heet ‘Lein Francke en de NSB’, maar voor Francke is in dit hoofdstuk slechts een kleine rol weggelegd: Van Buuren geeft vooral land- en tuinbouwberichten.

Die komen erop neer dat het Westland sterk profiteerde van de bezetting. Voor de oorlog was de economische situatie er slecht, maar – zoals Van Buuren het formuleert – ‘de bezetting was een uitkomst’.

De Duitsers namen namelijk de helft van alle producten die op de veiling werden aangeboden af tegen hoge maximumprijzen. De rest mocht ‘via de klok’ worden verkocht. Wat niet werd geveild, werd tegen doordraaiprijzen ook door de bezetter afgenomen. Veel voedsel ging dus linea recta naar Duitsland, meer dan de helft zelfs.

Dit systeem had volgens Van Buuren een aantal gevolgen. 1: beperking vrije prijsbepaling; 2: omdat de bezetter toch tegen vaste prijzen afnam werd kwantiteit belangrijker dan kwaliteit; 3: er ontstond schaarste omdat de vraag groter was dan het aanbod, de helft werd immers naar Duitsland geëxporteerd.

Gevolg 1 hadden de boeren en tuinders natuurlijk in eigen hand. Als ze inderdaad de helft van alle producten aan de bezetter afdroegen, hielden ze maar de helft over voor de vrije markt. Leverden ze de bezetter minder, hielden ze meer over. Gevolg 2 is ontegenzeggelijk waar. Maar als ze slim waren, hielden de boeren en tuinders de beste spullen achter voor de vrije markt. Gevolg 3 is niet waar, maar Van Buuren heeft schaarste nodig voor zijn verhaal.

Dat verhaal gaat aldus: op initiatief van Jan Doelman (de broer van Piet) – althans volgens Van Buuren op initiatief van Jan Doelman – vervingen de boeren en tuinders in het Westland de legale voedseldistributie al in 1940 door een systeem van illegale handel. Piet Doelman ‘peste’ NSB’ers die hun producten ‘op reguliere wijze’ op de markt brachten. Medewerking aan de legale voedseldistributie werd door Jan en Piet Doelman ‘in diskrediet gebracht’ als collaboratie. Na de oorlog zou Jan Doelman het frustreren van de distributie verzet hebben genoemd. Geheel ten onrechte, want Van Buuren kent de werkelijke reden: geld. Op de zwarte markt werden ‘astronomische’ winsten gemaakt. Hij schrijft: ‘Dat bedoel ik wanneer ik het heb over de verstrengeling van het verzet met de economische belangen van de verzetslui.’ Met andere woorden: Jan en Piet Doelman hadden een financieel belang bij dit verzet – en dus was het geen verzet.

Maar Van Buuren gaat verder: het gevolg van zwart handelen was dat er lange rijen voor de winkels stonden omdat via de reguliere handel te weinig in de winkels terechtkwam en ook werd het eten onbetaalbaar voor de gewone man.

Het is – om te beginnen – nog maar de vraag of Jan Doelman het frustreren van de legale distributie (maar wat is legaal in oorlogstijd) wel verzet noemde. Hij noemde het frustreren van de voedseldistributie in de bundel *Verzetsherinneringen* een ‘passieve handeling’ tegen een maatregel van de bezetter. Letterlijk zei hij: ‘Registratie van vee en van zuivel, tuin- en akkerbouwproducten werd, vrijwel oncontroleerbaar, naar eigen inzicht “bijgesteld” en de verplichte levering van dieren, produkten en goederen werd slechts ten dele uitgevoerd. Ook werd met name de mindere kwaliteit afgeleverd. Een en ander gebeurde steeds in overleg met elkaar...’ ‘Deze gang van zaken deed automatisch een “zwart circuit” ontstaan, dat na verloop van tijd tot een belangrijke steun voor en ten dienste van het verzet uitgroeide.’

Maar voor Jan Doelman was vooral van belang dat zo een ‘hechte gemeenschappelijke geest tegen de bezetter’ kon groeien.

Doelman noemde het dus geen verzet, hoewel hij dat van mij had gemogen. Principieel verzet zelfs. Hij wilde vooral niet meewerken aan een maatregel van de bezetter. Geen registratie, niet leveren – althans minder en van mindere kwaliteit. Dat was net zo principieel als geen *grüne Ausweise* aanvaarden. Het lijkt me een heel fatsoenlijk standpunt.

Waarom Van Buuren het woord ‘peste’ gebruikt (Piet Doelman peste NSB’ers die regulier leverden), is niet helemaal duidelijk. In zijn Verantwoording van de bronnen schrijft hij dat Piet achter NSB-boeren en -tuinders aan liep en dan zei: ‘Zeg, dat spul van jullie, dat lusten de Hollanders ook wel, dat hoeft niet persé naar Duitsland.’ Is dat pesten of is dat zeggen: werk niet mee met de bezetter?

Maar Van Buuren legt dat illegaal handelen uitsluitend negatief uit, als zwarthandel met slechts één oogmerk: winstmaximalisatie. Bewijs dat de Doelmannen zich verrijkten, heeft hij niet. Het enige ‘bewijs’ voor zijn stelling is een redenering: buiten de reguliere distributie om is zwarte handel en zwarte handel leverde meer op dan de legale handel, dus was het geen verzet maar eigenbelang. Verder niets.

Alleen: er viel in 1940 helemaal niet zoveel extra winst te behalen door de voedseldistributie van de bezetter te omzeilen. In 1940 was het voedsel namelijk nog niet schaars. Schaarste trad pas later op.

Voor de oorlog exporteerde het Westland (de tuinbouw in het algemeen) behalve naar Groot-Brittannië ook naar Scandinavië, Polen, België en Frankrijk. Na mei 1940 bleef daar alleen Duitsland van over. De Duitsers namen de helft af, maar dat had wat het Westland – zo blijkt uit krantenberichten die Van Buuren kennelijk niet heeft

gelezen – gerust 65% mogen wezen. *Als* er een product schaars werd, zoals in mei 1940 bloemkool, dan werd het percentage voor de export naar Duitsland omlaag gebracht; in dit geval tot 25%.

Veel was inderdaad op de bon, zoals Van Buuren schrijft, ook al in 1940 – en zelfs al in 1939. Maar dat was om te voorkomen dat mensen gingen hamsteren. Dat mensen in de rij moesten staan, had dus een andere oorzaak. Konden Jan en Piet niets aan doen.

Bovendien kwamen de meeste producten die op de bon waren niet uit het Westland. Toen in november 1940 in de grote steden voor de armste bewoners gaarkeukens werden ingericht bestond daar dan ook weinig belangstelling voor, eenvoudig omdat er nog geen honger werd geleden. Wel was het menu aanmerkelijk minder gevarieerd, maar dat kwam ook omdat de import sterk was verminderd.

Niet de schuld van Jan en Piet.

Overigens: waarom zouden de boeren en tuinders van het Westland in het begin van de oorlog al risico nemen door zwart te handelen, terwijl ze legaal goudgeld verdienden?

En dan nog: stel dat er al in 1940 schaarste was en het dus zinvol was geweest producten op de zwarte markt te verkopen, hadden de boeren en tuinders in het Westland (of waar dan ook) Jan en Piet Doelman (of wie dan ook) nodig om dat te bedenken? Alsof voor de oorlog alles keurig via de klok werd verkocht!

In de rest van het hoofdstuk houdt Van Buuren Jan (en Piet) Doelman ook verantwoordelijk voor de honger die aan het eind van de oorlog werd geleden. Het illegale systeem – tenslotte opgezet door Jan Doelman (en Piet Doelman pestte NSB-boeren) – zorgde er volgens hem voor dat het eten voor ‘de gewone man’ onbetaalbaar werd. Het staat er nog net niet letterlijk, maar het komt erop neer dat de Hongerwinter de schuld is van Jan en Piet Doelman.

Zijn bronnen zijn op z’n zachts gezegd opmerkelijk: *Volk en Vaderland* (NSB) en *Storm SS*. Van Buuren citeert met instemming een artikel in *Storm SS* uit juni 1943: het illegale systeem maakte het voedsel voor de gewone man onbetaalbaar.

Als Van Buuren het boek *Voedsel en honger in oorlogstijd* van de historicus G. Trienekens had gelezen, had hij geweten dat de reguliere voedseldistributie maar één belang diende: het Duitse (eerst de Duitse weermacht voeden, dan de Nederlandse bevolking); en dan had hij tevens geweten dat in Nederland tot de winter van 1944-45 geen echte honger werd geleden – ook niet door de gewone man.

Dus als Van Buuren op pagina 118 ‘hongerige stadsbewoners laat opdraven die onderaan de pagina al ‘uitgehongerde stadsbewoners’ zijn, dan overdrijft hij sterk of hij heeft het over de Hongerwinter. Maar dat laatste betekent dat hij vindt dat de Hongerwinter een rechtstreeks gevolg was van het verzet dat Jan en Piet Doelman in 1940 pleegden. Alsof er eind 1944 geen honger zou zijn geleden als die twee oktober in 1940 niets hadden gedaan.

Maar de Hongerwinter kent slechts één oorzaak: de treinstaking in september 1944 waartoe de Nederlandse regering te Londen had opgeroepen, gevolgd door het verbod van de Duitsers om voedsel en brandstoffen per binnenvaartschepen van het noorden en oosten naar het westen te vervoeren.

Van Buuren kent overigens nog wel zo’n gewone man voor wie het voedsel te duur werd: Lein Francke. Aan het eind van het hoofdstuk duikt die weer op. Volgens Van Buuren werd Francke lid van de NSB uit rancune ‘tegen al diegenen die het beter getroffen hadden dan hij’. De boeren en tuinders verrijkten zich ten koste van ‘eerzame arme sloebers’ als hij.

Eerzame landwachters? Behalve onschuldig is Lein Francke nu ook al eerzaam.

Van Buuren noemt ‘de ontwikkelingen in de tuinbouw’ doorslaggevend voor Franckes besluit lid te worden van de NSB.

Ja hoor, de Doelmannen hebben Lein Francke richting NSB gedreven – en dus ook in handen van de WA. Of Lein Francke die ontwikkelingen zelf ook doorslaggevend vond? In zijn of andere dossiers is daar zelfs geen enkele aanwijzing voor te vinden, laat staan bewijs.

Van Buuren sluit het hoofdstuk af met een brief die Lein Francke op 28 april 1945 aan zijn zoon Niek schreef, die in Duitsland verbleef. Francke schreef dat hij ontslag had genomen uit de Landwacht *omdat hij zo weinig verdiende*.

Dat schreef Lein Francke inderdaad – en Van Buuren gelooft hem op zijn blauwe ogen. Van Buuren overweegt wel dat Lein Francke loog, maar denkt toch niet dat hij ontslag nam omdat bijltjesdag aanstaande was.

Dan schrijft Van Buuren:

‘Lein Francke zag de dreiging [van bijltjesdag] werkelijk niet en de enige verklaring die ik daarvoor kan bedenken, is dat hij ervan overtuigd was niets verkeerd gedaan te hebben. Lein zag niet hoe het noodlot zich samenbalde. Hij sliep de slaap der rechtvaardigen en een week later was hij dood.’

Zo promoveert Van Buuren dus een NSB’er en landwachter van onschuldig naar rechtvaardig. Via eerzaam.

Let ook op dat achternaamloze Lein...

Tenslotte: Van Buuren memoreert een spotprent in *Storm SS* waarop regeringscommissaris voor de Tuinbouw Fulps Valstar – de vader van Leen Valstar – gekleed in een politie-uniform een ‘moedertje’ (aldus Van Buuren) aanhoudt en bekeurt omdat ze met haar kinderwagen op voedseltocht is, terwijl achter zijn rug om ‘een hele colonne vrachtwagens’ vol groente en fruit bestemd voor de zwarte handel voorbijtrekt. Valstar kreeg van *Storm SS* de tekst: ‘U wordt bekeurd voor het ongeoorloofd vervoer van groente, de daartoe gebruikte wagen wordt in beslag genomen. En wat achter mijn rug gebeurt, kan ik niet zien, en gaat U niets aan.’

Van Buuren had tenminste kunnen melden dat Fulps Valstar eind augustus 1944 door de Duitsers bij een zogenaamde Silbertanne werd doodgeschoten.

Of dat hij vier zonen en een schoonzoon had die ‘zwaar’ in het verzet zaten en dat die er bij hem op hadden aangedrongen toch vooral op zijn post te blijven.

Maar weet Van Buuren veel.

Wat Van Buuren hier doet en wat hij door het hele boek doet, is abstraheren van de oorlog. Ergens in het boek schrijft hij met nauwelijks verholen teleurstelling dat de wagen die zijn vader na de oorlog had gekocht en waarvan hij – zoon Maarten – altijd had gedacht dat het de wagen van Hanns Albin Rauter was, toch niet de wagen van deze SS’er was. Rauter was het hoofd van de SS en als zodanig (mede)verantwoordelijk de jacht op verzetsmensen en joden. Maar geen woord daarover.

Het wordt zelfs duidelijk dat Van Buuren nog nooit de foto had gezien van de wagen waarin Rauter zat toen het verzet in Putten een aanslag op hem pleegde. Hij kreeg de foto toegestuurd door iemand die hem bij *De afrekening* had geholpen. Pas toen ontdekte hij dat de wagen van Rauter een BMW was en de wagen van zijn vader een Mercedes...

‘Wel sodemieter! Daar gaat een lang gekoesterde jeugdmythe naar de filistijnen! Soms vraag ik me af waar al dat gewroet in mijn verleden goed voor is.’

Hoofdstuk 9 (‘Blonde Gré en de Amerikanen’) beschrijft de arrestatie van Piet Doelman op 23 april 1945. Maar de boodschap luidt: als je verhalen van verzetsmensen gaat controleren, blijken de meeste niet te kloppen.

Die arrestatie hebben we al in hoofdstuk 2 behandeld. Na zijn arrestatie werd Doelman naar een bunker in het Staalduinse bos vervoerd.

Van Buuren beschrijft dan dat de groep Willem de verbindingswegen tussen de bunker en Rotterdam wilde blokkeren voor het geval de Duitsers Doelman naar de SD in de Maasstad wilden brengen.

Volgens Van Buuren was het de bedoeling Doelman in dat geval te doden, maar omdat hij het rapport dat de groep Willem van die poging opstelde volledig citeert is het niet moeilijk vast te stellen dat Van Buuren ook hier niet goed leest. Het was inderdaad de bedoeling te verhinderen dat Doelman per auto naar de SD in Rotterdam zou worden vervoerd. ‘Desnoods’ moest hij daarbij ‘opgeofferd’ worden. Dat is toch wat anders dan: ‘Het belangrijkste doel van de actie’ was Doelman te doden.

Overigens bleek het niet mogelijk Doelman te bevrijden, omdat de Duitsers hem meteen al naar Rotterdam hadden gebracht. Bij de voorbereiding van een volgende poging hem vrij te krijgen (men had een ontmoeting met Duitsers die zouden helpen hem te laten ontsnappen, maar het bleek een valstrik) kwam de verzetsman Kees van Beijeren om het leven; hij werd door een Duitse soldaat doodgeschoten.

Die Van Beijeren deugde niet, aldus Van Buuren. ‘Binnen kringen van het Vlaardingse verzet heerste de overtuiging dat Van Beijeren op grote schaal collaboreerde met de Duitsers en lid was geworden van het verzet om zich schoon te wassen.’

Daar moet de lezer het maar mee doen: binnen kringen... Geen namen, geen rugnummers. Ook geen verwijzing naar de bladzijden van een boek waarin dat eerder heeft gestaan. Van Buuren had net zo goed kunnen schrijven dat Van Beijeren fout was omdat hij zo heette.

Dan schrijft Van Buuren dat Piet Doelman in 1952 had verklaard dat Van Beijeren tijdens de oorlog een garagebedrijf met tien vrachtwagens had en voor de Duitsers werkte (vesting Hoek van Holland). Eén van die tien wagens moest hij voor de Duitsers ‘disponibel’ houden. Maar met de andere negen reed hij vaak voor het verzet, aldus Doelman. Hij vervoerde ‘operators, agenten, vluchtelingen, wapens’ en ‘zag er geen bezwaar in om op de terugweg ten eigen bate clandestiene levensmiddelen’ mee terug te nemen.

Van Buuren gelooft Doelman duidelijk niet. Hij schrijft: ‘Doelman geeft een wel heel positief beeld van de verhouding waarin Van Beijeren zijn auto’s ter beschikking stelde’ – namelijk één voor de Duitsers en negen voor het verzet. ‘Zou de verhouding niet eerder andersom zijn geweest?’ Om er insinuerend op te laten volgen: ‘Had Piet Doelman redenen om Kees van Beijeren postuum de handen boven het hoofd te houden? Vervoerde Van Beijeren misschien ook clandestien partijen levensmiddelen voor hem, Piet Doelman?’

Maar disponibel houden betekent niet meer dan permanent beschikbaar houden. Van Beijeren moest dus een van zijn wagens voor de Duitsers beschikbaar houden. Met die andere negen kon hij derhalve doen wat hij wilde. Ook aan de Duitsers verhuren, aan derden of ermee voor het verzet rijden.

Hij had ze natuurlijk ook in kunnen zetten voor het vervoer van al die varkens en fietsen die Doelman volgens Van Buuren had gestolen, maar waar is het bewijs?

Van Beijeren werd dus doodgeschoten – en wel door een lid van de Feldgendarmerie. Uit de volgende pagina's wordt duidelijk dat Van Buuren zich niet kan voorstellen dat een soldaat van de Feldgendarmerie – deze 'uiterst gedisciplineerde Duitse militaire politie' – in dronken toestand een verzetsman heeft doodgeschoten: Van Beijeren. Dus iemand die dat in een rapport beweert, liegt.

De man die dat beweerde was opperwachtmeester van de gemeentepolitie Vlaardingen Cor Ruinaard, een van de verzetsmensen die betrokken was bij de mishandeling van Lein Fancke. Als politieman stelde hij op 14 mei 1945 een proces-verbaal op over de dood van Kees van Beijeren. Ruinaard was de man die van Van Buuren een vraag in de mond gelegd krijgt, waar geen getuige hem die vraag had horen stellen.

Hij was – zo stelde hij in dat proces-verbaal – toevallig aanwezig toen Van Beijeren werd doodgeschoten. Volgens hem had een dronken Duitse soldaat Van Beijeren eerst neergeslagen en daarna doodgeschoten.

Van Buuren gelooft dat niet, vooral niet omdat leden van de Feldgendarmerie nooit mensen in koelen bloed doodschoten. Dat deden ze niet. Althans niet volgens Van Buuren: 'Het lijkt me ondenkbaar dat een Duitse bevelvoerende officier iets dergelijks zou hebben laten gebeuren. Het lijkt me even ondenkbaar dat het idee daartoe zou zijn opgekomen in het hoofd van een Duitse soldaat, beschonken of niet.'

Dus: Ruinaard loog!

Voor Van Buuren is deze conclusie dan weer een reden de incriminerende vraag te stellen: 'Had het verzet misschien zelf een aandeel in de dood van Van Beijeren en verbergt Ruinaard dat in zijn rapport?'

Ook deze vraag moet de lezer maar beantwoorden, vindt Van Buuren.

Een anonieme verzetsman fluistert hem daarop in het oor hoe het wel is gegaan, maar helaas: deze variant moet Van Buuren na grondig onderzoek eveneens verwerpen. Het leert hem dat

'ontelbare oorlogsverhalen hun glans [verliezen] als je ze gaat controleren. Dan schrompelen de meeste verhalen ineem tot onaanzienlijke, vaak beschamende gebeurtenissen, als ze al niet geheel uit de lucht gegrepen blijken zijn...'

Dus als één verhaal niet klopt, kloppen ontelbare verhalen niet.

Na achttien pagina's duikt eindelijk die Gré uit de titel van dit hoofdstuk op – en inderdaad: haar verhaal klopt ook niet.

Zoals de verhalen van Piet Doelman niet kloppen...

Gré zou deel hebben genomen aan de bevrijding van Piet Doelman, maar Van Buuren gelooft haar niet – en wel omdat geen van de overige betrokkenen haar noemt en ze ook niet in de literatuur voorkomt.

Maar Van Buuren vergeet hier het boek te noemen dat hij in een ander verband wel noemde: *Mes op de keel. Honselerdijk in de Tweede Wereldoorlog* van J.G. de Ridder. Daarin heeft Gré wel een rol.

Iets ontbreekt in dit hoofdstuk. Een hoofdstuk eerder probeerde Van Buuren zich nog voor te stellen hoe het was om, zoals mevrouw Francke, na Dolle Dinsdag (september 1944) met haar acht kinderen te moeten vluchten, 'zonder geld of middelen van bestaan, gehaat en beschimpt door de Nederlandse bevolking, onwelkom in Duitsland, waar de bevolking het in die laatste maanden al moeilijk genoeg had'.

Het was sympathiek geweest als Van Buuren zich ook had voorgesteld hoe het was om, zoals Doelman, twee jaar ondergedoken te moeten zitten. Hoe het was in een cel te zitten en te wachten op de kogel.

'Verschrikkelijk', vond mevrouw Francke het. Van Buuren leeft met haar mee.

De vrouw van Doelman zat maanden met acht kinderen ondergedoken. Van Buuren meldt dat niet. In de eerste druk wist hij zelfs nog niet dat ze kinderen had.

Hoofdstuk 10 heet 'Na de bevrijding' en Van Buuren opent met een beschrijving van het ontstaan van de Binnenlandse Strijdkrachten: de diverse losse knokploegen werden onder het bevel van de BS gebracht en leden van die knokploegen werden vanaf dat moment als militair beschouwd – zo ook Piet Doelman. Hij was officier. Dan schrijft Van Buuren dat de overgang van BS naar 'reguliere Nederlandse Strijdkrachten' inhield dat de knokploegenleden

'zich moesten conformeren aan de militaire discipline en absoluut moesten afzien van het op eigen houtje organiseren van gewapende acties. Dat was moeilijk en vaak onmogelijk voor die Knokploegleden die verknocht waren geraakt aan hun vrijbuitersbestaan. Knokploegleden die zich niet lieten disciplineren en dus ongeschikt waren om te dienen in het reguliere leger, maar die zich evenmin konden schikken in een gewoon burgerberoep, vormden een probleem. Nergens deed dit probleem zich zo nadrukkelijk voor als bij de Knokploeg Westland, dat wil zeggen Piet Doelman en zijn naaste medewerkers.'

Ten eerste: als de leden van de knokploeg van Doelman na de bevrijding inderdaad hadden afgezien van het op eigen houtje organiseren van gewapende acties, dan was Doelman mogelijk doodgeschoten.

Ten tweede: heeft Van Buuren onderzoek gedaan naar andere knokploegen dan die van Piet Doelman? Heeft hij iets gedaan op basis waarvan hij kan stellen: *nergens* deed dit probleem zich zo nadrukkelijk voor als bij de Knokploeg Westland...

Nee.

De stelling van Van Buuren is dan ook op niets gebaseerd – met als mogelijke uitzondering zijn dikke duim.

Eerste zin volgende alinea:

‘De berichten over de mishandelingen van gedetineerde NSB’ers waaraan Piet Doelman en zijn gevolg zich in de dagen na de bevrijding schuldig maakten, waren voor de bevelhebbers van de Binnenlandse Strijdkrachten de druppel die de emmer deed overlopen. Vanaf het moment van de oprichting van de BS, september 1944, waren er hoogoplopende problemen geweest met Knokploeg Westland. Piet Doelman accepteerde geen bevelen. Hij accepteerde geen superieuren. In feite accepteerde hij niet dat zijn Knokploeg werd omgevormd tot een afdeling van de Binnenlandse Strijdkrachten.’

We herinneren ons dat Van Buuren in hoofdstuk 5 schreef dat Doelman de bevelen van ene kapitein Boele niet zou hebben opgevolgd en ‘ruzie en conflicten’ had met Piet Hordijk (Peter Noord), de Landelijk Sabotagecommandant. Maar Van Buuren ging toen niet op de aard en omvang van die problemen in. De lezer verwacht hier dus een opsomming van alle botsingen tussen de leiding van de BS en Doelman. Maar nee, niets van dat al. Ging Van Buuren nog uitgebreid in op een vooroorlogse kwestie inzake een provinciale weg die over zijn land zou komen om te ‘bewijzen’ dat Piet Doelman zich niets van autoriteiten aantrok, nu het om conflicten met zijn superieuren in het verzet gaat wordt de lezer voorbeelden onthouden. Ja, de Verantwoording verwijst naar het boek *Gemeente Naaldwijk 1940-1945*, pagina 141-142. Maar op die pagina’s is geen conflict te vinden. Niet met Boele, niet met Hordijk, niet met wie dan ook van de BS. Niets.

In plaats van voorbeelden van conflicten wel een halve pagina over een brief die een van de leden van de knokploeg van Piet Doelman aan prof.dr. L. de Jong schreef met de mededeling dat het achteraf gezien misschien niet zo’n goed idee was geweest om de knokploegen te willen bundelen.

Vervolgens behandelt Van Buuren een bespreking op 14 juni 1945 tussen verbindingsofficier Nieuweboer van de BS, diens meerdere majoor De Pous en ‘Militair-Commissaris’ Janssens. Aanleiding was volgens Van Buuren niet alleen de kwestie-Francke, maar ook de ‘mishandelingskwesties in Wateringen en Kwintsheul die in hoofdstuk 3’ reeds aan de orde waren gekomen (maar hier al weerlegd zijn), ‘plus nog een aantal andere zaken die pas in latere instantie aan het daglicht kwamen’.

Drie keer onjuist.

Ten eerste: niet de kwestie-Francke, maar de kwestie-Doelman stond ter discussie. Meer bepaald de vraag of Doelman nog wel een officiersfunctie kon bekleden en zo nee, wat ze dan met hem aan moesten. Nieuweboer vond Doelman niet geschikt als militair en bovendien te oud (46). De kwestie-Francke werd niet genoemd als reden.

Maar welke functie kon hij dan wel bekleden? Van Buuren schrijft:

‘Men speelde met de gedachte om Doelman voor te dragen als inspecteur van bedrijven van voormalige NSB’ers in het Westland, maar Majoor De Pous uitte zijn twijfels over de aanstelling van Doelman op een dergelijke post, gezien *de recente gevallen van mishandeling* (cursivering E.S.) die Doelman in opspraak hadden gebracht.’

Niet waar.

Dit zijn de eerste zinnen uit het verslag:

‘Daar Oom Piet in den bezettingstijd illegaal zeer veel werk heeft gedaan, kan hij nu niet zoo zonder meer aan den kant worden gezet. Wanneer men dit zou doen, zou de B.S. als één man achter Oom Piet staan. Hij is nu eenmaal de legendarische figuur in het Westland, zoodat het onverstandig zou zijn deze zaak niet goed aan te pakken. Met Majoor Janssens is reeds gesproken over een burgerfunctie, die Oom Piet zou kunnen worden aangeboden, en wel inspecteur over de N.S.B.-bedrijven in het Westland. Majoor de Pous merkt op, dat hij deze oplossing zeer juist zou vinden, als niet de bekende kwestie zich het voorgedaan, waarover toch nog de berechting zal volgen. Kapt. Nieuweboer lijkt het zeer dubieus of hij hiervoor zwaar zal worden aangepakt. Majoor de Pous is er zeker van, dat vrijwel iedereen in het dorp van de zaak op de hoogte is, zoodat men niet Oom Piet zonder meer als inspecteur kan aanstellen en verder geen aandacht aan de kwestie besteden.’

De eerste opmerking van Nieuweboer (dat Doelman zeer veel illegaal werk heeft verricht) past kennelijk zo slecht in het beeld dat Van Buuren van Piet Doelman wil schetsen dat hij die opmerking maar niet citeert.

Maar waar het hier om gaat: in het verslag is helemaal geen sprake van ‘recente gevallen’ van mishandeling. Het ging op die vergadering zelfs niet over de mishandeling van Francke *op zich*, laat staan over andere ‘recente’ mishandelingen. Die worden niet genoemd – *omdat ze niet hebben plaatsgevonden*. Van Buuren breidt hier de agenda van deze vergadering eenvoudig uit, naar believen.

Diezelfde Janssens leek het de ‘aangewezen weg’ Doelman wel ‘één van de N.S.B.-bedrijven’ toe te wijzen – en zo geschiedde. Doelman kreeg het beheer over het tuindersbedrijf van Piet van der Hout, de ‘wegenwachter’ die hem op 23 april 1945 had verraden.

Van Buuren schrijft dan:

‘Toen Kapitein Nieuweboer zich in de daaropvolgende dagen verder verdiepte in de staf van district Vlaardingen-Westland, kreeg hij de indruk de deksel van een beerput te lichten. Piet Doelman en Piet van der Hoeven bleken in allerlei dubieuze affaires betrokken te zijn. Ze probeerden met alle macht ontdekking door de politie tegen te gaan. Kapitein Nieuweboer wijdde vrijwel zijn gehele Weekrapport van donderdag 5 juli tot en met vrijdag 13 juli 1945 aan deze affaires.’

Van Buuren voegt daar nog aan toe dat er dus ‘allerlei dubieuze affaires’ waren, maar dat kapitein Nieuweboer er slechts twee noemde.

Maar wat staat er werkelijk (waarbij we onvermeld laten dat Nieuweboer niet ‘vrijwel’ het hele rapport aan de kwestie wijdde, maar slechts eenderde)?

Of Nieuweboer het gevoel kreeg de deksel van een beerput te lichten, we weten het niet: hij schrijft dat in ieder geval niet. Als Van Buuren had geschreven: Nieuweboer moet het gevoel hebben gekregen... dan weet je als lezer tenminste dat het er niet letterlijk staat.

Allerlei affaires?

Staat er niet. Nieuweboer *beperkt* zich ook niet tot twee affaires, er *zijn* twee affaires – en niet één meer.

Het woord ‘politie’ komt in het rapport helemaal niet voor, laat staan dat werd ‘met alle macht’ werd geprobeerd ontdekking door de politie tegen te gaan.

De eerste zinnen van kapitein Nieuweboer luiden:

‘De afwikkeling van de Districts Staf (...) baarde moeilijkheden. De D.G. S.G., de Heer P. Doelman, een goed K.P.’er (zie mijn vorige rapporten), kan geen afstand doen van zijn troon. Zijn bezwaren komen hoofdzakelijk neer op het feit, dat hij niet meer in een auto kan rijden. De diepere oorzaak is echter, dat zijn K.P.-mentaliteit en zijn bekwaamheden, hem ongeschikt maken een legale leiding te geven.’

Dat Doelman door Nieuweboer ‘een goed K.P.’er’ werd genoemd laat Van Buuren weg, maar we weten inmiddels dat hij zeer selectief citeert.

Wat belangrijker is: Nieuweboer herkende bij Doelman wat veel oud-verzetsmensen zo kort na de oorlog voelden, namelijk dat ze aan de kant geschoven werden. Vuile werk opgeknapt en nu terug op je plek. Dat idee. Nieuweboer zag dat. Maar hij vond Doelman – we meldden het al – ongeschikt als militair en te oud.

De rest van het rapport van Nieuweboer gaat over ‘de Heren’ van de districtsstaf, die – net als Doelman – met verlof waren gestuurd. Nu kan het dat Nieuweboer met ‘die Heeren’ ook Piet Doelman heeft bedoeld, maar in de rest van het rapport komt Doelman niet meer voor. We gaan er hieronder toch maar vanuit dat hij ook Doelman bedoelde.

Nieuweboer vervolgde:

‘Het blijkt nu, dat de Heren verschillende zaken onder zich gehouden hebben en als een “onderonsje” hebben afgedaan. Speciaal heeft de Chef Staf, de Heer P. v.d. Hoeven, Codenaam Piet 1, door het gebrek aan militair gevoel, de Commando-voering met horten en stoten doen verlopen. *Waarschijnlijk* (cursivering E.S.) berust deze “onder-ons” afdoening op het feit, dat sommigen Heren geen brandschoon illegaal verleden hebben en zij, om zich veilig te stellen, personen handhaven, die zeer zeker voor zuivering in aanmerking komen. Door een nauwkeurig gadeslaan der personen, een intensieve controle op de in- en uitgaande stukken en een nauwe samenwerking met de [Politieke Opsporingsdienst], Militair Gezag en Zuiveringsofficier van het Gewest kwam aan het licht: ...’

Waarschijnlijk, Van Buuren, betekent: we weten het nog niet helemaal zeker.

Volgen de twee affaires.

Bij de eerste affaire is ene Lenie Steinbach betrokken. Piet van der Hoeven en Piet Hordijk (eerst lid van de verzetsgroep van Doelman en later Sabotagecommandant van de BS, gewest West) zouden ‘tijdens de oorlog op intieme voet’ met haar hebben gestaan. Steinbach was ‘van niet onbesproken gedrag’ en speelde ‘tijdens de illegale periode, en waarschijnlijk ook nu nog, een dubbele rol’ – aldus Nieuweboer.

Nieuweboer schreef verder dat Steinbach was opgepakt, ‘waarschijnlijk’ op verdenking van verraad. Met andere woorden: dat ze wegens verraad wegens verraad is dus zelfs nog niet zeker. Dat ‘waarschijnlijk’ laat Van Buuren maar weg. Hij heeft bovendien niet de moeite genomen haar dossier op te vragen.

Van Buuren schrijft vervolgens: ‘De aanhouding [van Steinbach] was tegengewerkt door Van der Hoeven en Hordijk die uit alle macht hadden geprobeerd om Leni uit handen van justitie te houden.’

Maar dat schreef Nieuweboer helemaal niet. Er staat niet dat Van der Hoeven en Hordijk haar arrestatie hebben tegengewerkt, laat staan uit alle macht. Er staat dat Van der Hoeven en Hordijk haar de hand boven het hoofd hielden. Maar *bewezen* was nog niets. Onduidelijk is ook wanneer ze haar de hand boven het hoofd hielden, in of na de oorlog.

Er staat ook niet dat Steinbach ‘dubbelagente’ was, zoals van Buuren schrijft. Er staat dat ze ‘tijdens de illegale periode, en waarschijnlijk ook nu nog, een dubbele rol speelde’. Dat kan van alles betekenen, maar dubbelagente betekent dat je eerst voor een Duitse instantie zoals de Sicherheitsdienst of de Abwehr werkte en daarna zogenaamd ook voor het verzet of eerst in het verzet zat en daarna ook voor SD of Abwehr ging werken. Maar dat bedoelde kapitein Nieuweboer duidelijk niet, want hoe zou ze die rol in juli 1945 nog kunnen spelen?

Weliswaar meldt Van Buuren dat mevrouw Steinbach op 13 juli 1945 werd gearresteerd, één dag voor Nieuweboer zijn rapport opstelde, maar uit niets blijkt dat hij heeft geprobeerd na te gaan of de beschuldiging tegen haar terecht was, of ze werd vervolgd. Maar voor Van Buuren is het eenvoudig: als je wordt aangehouden, ben je schuldig. Dat was Doelman tenslotte ook toen hij werd aangehouden op verdenking van het stelen van een varken.

Nieuweboer sloot het onderwerp-Steinbach af met de opmerking dat er pogingen ondernomen waren Steinbach bij prins Bernhard te introduceren, ‘weer met behulp’ van Van der Hoeven en Hordijk. Het waren dus niet Van der Hoeven en Hordijk die daartoe het initiatief namen – en voor de goede orde: ook niet Doelman.

Misschien het juiste moment op te merken dat op 10 september 1945 een bewijs van zedelijk gedrag en een bewijs van politieke betrouwbaarheid werden afgegeven, het laatste vanwege indiensttreding bij de staf van ZKH Prins Bernhard (afgegeven door het hoofd van de POD Vlaardingen e.o.).

Niet voor Lenie Steinbach, maar voor Piet Doelman.

Nieuweboer schreef verder dat Piet van der Hoeven in de oorlog een Duitser verborgen had gehouden. Hij liet erop volgen: ‘In hoeverre dit op waarheid berust, kan ik nog niet nagaan...’ Dat laatste laat Van Buuren maar weg.

De tweede affaire betrof Boekhout, een van de drie Muskietiers. Dus niet ‘Piet Doelman en zijn gevolg’, zoals Van Buuren schrijft. Boekhout noemde de naam Doelman in het geheel niet en bedoelde hem ook niet. Volgens Van Buuren heeft Joop Boekhout ‘geruime tijd’ (maar dat schreef Nieuweboer niet) vrijwillig (dat weer wel) in Duitsland en Frankrijk gewerkt voor de Organisation Todt en was hij bewaker in een ‘Jodenkamp’ – zoals Nieuweboer het omschreef. Van Buuren schrijft dan:

‘Piet Doelman heeft geprobeerd om “zijn” Muskietier buiten schot te houden, maar dat is nu afgelopen, zegt Nieuweboer.’

Nee, dat schreef de kapitein helemaal niet. Hij schreef zelfs niet dat geprobeerd is Boekhout buiten schot te houden, laat staan dat Doelman dat geprobeerd heeft.

Dikke duim.

Dit is niet ‘slechts’ interpreteren met de hersens uitgeschakeld en oogkleppen op, dit is de lezer grotelijks bedonderen.

Uit niets blijkt overigens dat Van Buuren is nagegaan of de beschuldiging tegen Boekhout terecht was, of hij werd vervolgd. Werd hij überhaupt aangehouden? Boekhout zat op 7 mei 1945 met Doelman in de gevangenis van Scheveningen op de kogel te wachten. De Duitsers waren hem kennelijk niet heel dankbaar voor die ‘geruime tijd’ bij Organisation Todt.

Van Buuren: ‘Nieuweboer schrijft dat bovenstaande voorbeelden maar een fractie vormen van het werkelijke aantal affaires waarin de Districts-staf van Vlaardingen-Westland verwickeld is.’

Dat schreef Nieuweboer evenmin: ‘Ten overvloede zij nog vermeld, dat bovenstaande regelen een zeer beknopt overzicht vormen, maar dat de verwickelingen veel uitgebreider zijn dan boven beschreven.’ Er waren niet meer affaires, hij had ze kort beschreven.

Ondanks dit alles werd Piet Doelman benoemd tot inspecteur van Westlandse tuinen van voormalige NSB’ers en werd hem toegestaan een van die tuinderijen in bezit te nemen. Van Buuren: ‘Het oog van Piet Doelman viel op het bedrijf van zijn grote rivaal: Piet van der Hout, de NSB’er die hem in april 1945 had gearresteerd.’

Ten eerste: het bedrijf van Van der Hout werd Doelman *aangeboden*. Ten tweede: hij kreeg dat bedrijf aanvankelijk alleen in beheer. Ten derde: ‘landjepik’ (het woord dat Van Buuren gebruikt) betekent stelen. Het is de zoveelste beschuldiging waarvan Van Buuren weet dat die niet terecht is.

Maar dat was niet alles. Doelman ‘verwaarloosde zijn tuin’ en veranderde de tuinderswoning van Piet van der Hout in het hoofdkwartier van – Van Buuren weet niet hoe het anders te zeggen – ‘een Knokploeg in vredestdij’. Als bewijs citeert Van Buuren uitgebreid een rapport van – weer – Nieuweboer.

Maar het enige wat daaruit blijkt is dat Doelman (en Piet van der Hoeven) voor de sectie IX zijn gaan werken. Bovendien betrof de zorg van Nieuweboer vooral Van der Hoeven. Sterker: alleen Van der Hoeven. En dan nog is de vraag of dat terecht was.

Helaas vertelt Van Buuren niet wat die sectie deed en waar ze een onderdeel van was. De lezer moet het raden. Vervolgens komt Van Buuren met een volgend rapport van Nieuweboer op de proppen. Van Buuren vat dat als volgt samen:

‘Het gevaar dat Nieuweboer signaleerde, was dat van een halfcriminele organisatie die ontevreden elementen uit het voormalige verzet rekruteerde om de illegale praktijken uit de oorlogstijd voort te zetten.’

Van Buuren citeert Nieuweboer uitgebreid, maar uit niets blijkt dat wie dan ook van plan was ‘illegale praktijken uit de oorlogstijd’ voort te zetten. Er staat alleen dat Piet van der Hoeven en Piet Hordijk op dat moment ‘hemel en aarde’ bewogen om een ‘grootcollaborateur’ wiens collaboratie ‘onomstootelijk’ was vastgesteld vrij te krijgen omdat de man ‘ook wel eens een bijdrage’ aan het verzet had geleverd.

Dat is toch wat anders dan illegale praktijken voortzetten.

Of Doelman zijn tuin verwaarloosde, is ook nog maar de vraag. Op 2 oktober 1945 verscheen een rapport van het Bureau Voedselcommissie. Van Buuren citeert er helaas niet uit – helaas voor Doelman.

Er staat namelijk: ‘Het bedrijf hetwelk Doelman waarneemt is tamelijk verwaarloosd.’ Dat is heel wat anders dan: Doelman verwaarloost zijn tuin.

Doelman had er een ‘behoorlijken knecht’ geplaatst en ook een zoon van een jaar of zestien tewerkgesteld. De rapporteur:

‘Bij mijn bezoek heden op het bedrijf bleek mij dat op het bedrijf, zoowel als in het huis een behoorlijke activiteit wordt ontwikkeld, overal is men bezig met verven en behangen. De kassen zijn uitgebroken, voor zoover er kapot glas in zat wordt het ijzer opnieuw geverfd en al heel glas ingelegd. Het huis ondergaat ook een extra beurt, alle deuren en ander houtwerk wordt geverfd, de slaapkamers behangen.’

Het bedrijf zag er ‘niet veel minder uit dan de doorsneebedrijven in het Westland, maar zeker ook niet beter, stelde de controleur vast.

‘Trouwens, dat behoeft ook niet, want er was maar weinig te oogsten, zodat alle tijd aan onderhoud kon worden besteed.’

Wel vond de rapporteur dat Doelman zelf te weinig op zijn bedrijf te vinden was. ‘Hij is voor 90% niet en voor 10% wel in het bedrijf.’

Hoofdstuk 11 is getiteld ‘Piet Doelman rekent af met Piet van der Hout’, hoewel het grootste deel ervan over het proces tegen Piet van der Hout gaat. De behandeling van die zaak sluit Van Buuren af met de opmerking:

‘De verstrengeling van economische en politieke (of politionele) belangen bij de landwacht is in wezen van dezelfde aard als die bij het gewapend verzet. De belangen van zowel het gewapend verzet als de landwacht waren in hoge mate economische belangen. De gewapende acties van zowel de landwacht afdeling Westland als Knokploeg Westland waren gericht op het roven en in bezit nemen van voorraden zwarte goederen, in het bijzonder voedselvoorraden.’

Het was deze vergelijking die oud-directeur NIOD prof.dr. Hans Blom deed opmerken dat het boek van Van Buuren op punten onhoudbaar en zelfs onzinnig is.

Pas helemaal aan het eind van het hoofdstuk duikt Piet Doelman op. Van Buuren laat hem zijn intrek nemen in de woning van Piet van der Hout (Doelman nam immers diens tuinderij over) en vraagt zich af waar de inboedel van Van der Hout is gebleven. En zowaar geeft hij op deze insinuerende vraag wél antwoord: ‘God mag het weten.’

In **hoofdstuk 12** (getiteld ‘Het proces’) beschrijft Van Buuren het proces tegen Piet Doelman en de drie andere verdachten op 12 mei 1948 en het vonnis van de Krijgsraad te Velde. Volgens Van Buuren liet zowel de aanklager als de rechter een aantal steken vallen.

Zo verzuimde de aanklager melding te maken van het voorwerp – Van Buuren: ‘Een stuk hout? Een knuppel?’ – dat een van de vier verdachten in zijn hand zou hebben gehad. Het was een voorwerp dat volgens Van Buuren ‘heel wel’ het voorwerp kon zijn geweest waarmee de fatale klap was uitgedeeld.

Maar misschien had de aanklager de getuigenverklaringen wat beter gelezen dan Van Buuren, want niemand heeft verklaard dat er met een voorwerp is geslagen. Laat staan met een stuk hout. Laat staan met een knuppel. Laat staan dodelijk.

Van Buuren faalt ook hier.

Maar het is de vraag of hij de betekenis van het woord falen in juridische zin kent.

Van Buuren schrijft:

‘Doelman en zijn vrienden wekten de suggestie van verraad om hun misdrijf te verontschuldigen. De advocaat praatte hen na. De aanklager controleerde de feiten niet. De president volgde klakkeloos het pleidooi van de advocaat.’

Onjuist.

De Krijgsraad oordeelde namelijk dat het verweer van de advocaat *faalde*.

Ook al waren – zo luidde het oordeel van de Krijgsraad – de vier beklaagden ‘bezield door haat tegenover het slachtoffer en de geestesrichting, waarvan hij [Lein Francke] een exponent was’, de verdachten hadden ‘de juiste kijk op het geoorloofde en gerechtvaardigde’ van hun handelwijze (‘een handelwijze van het soort waartegen zijn naar hun eigen verklaring vijf jaar lang onverschrokken’ hadden gevochten) niet mogen verliezen, zeker omdat drie van hen opsporingsambtenaren waren.

De Krijgsraad veegde het verweer van de advocaat kortom van tafel – en toch gaf hij de vier verdachten slechts twee maanden voorwaardelijk.

Desalniettemin heeft Van Buuren het niet over zichzelf als hij schrijft: ‘Dat is een ernstige verdraaiing van de feiten.’

In de rest van hoofdstuk 12 en in **hoofdstuk 13** (‘Eerherstel, maar niet voor Lein Francke’) behandelt Van Buuren de overige steken die de aanklager en rechter lieten vallen, maar omdat deze punten al in hoofdstuk 2 zijn behandeld kunnen we volstaan met een enkele opmerking over de tweede druk.

Zoals in het begin opgemerkt werd Van Buuren na publicatie van zijn boek, maar ruim voor verschijning van de tweede druk, gewezen op een aantal fouten. Toch moet hier vastgesteld worden dat Van Buuren die fouten in het begin van het boek wél corrigeert (namelijk als hij ze maakt, bijvoorbeeld in hoofdstuk 2 of 3), *maar niet het betoog dat hij op basis van die fouten voert* (in bijvoorbeeld hoofdstuk 12 en 13).

Van Buuren opent **hoofdstuk 14** (‘De mythe van het gewapende verzet’) met de opmerking dat de Landelijke Knokploegen los van de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers werd opgericht. Dat is niet alleen onjuist, maar is ook geheel in tegenspraak met wat Van Buuren eerder zelf schreef.

Wie overigens denkt dat dit hoofdstuk over iemand anders dan Piet Doelman gaat, heeft het mis. Het gaat derhalve ook niet over *het* gewapende verzet, laat staan over de mythe van het gewapende verzet. Het gaat weer eens over Piet Doelman en Piet Doelman alleen.

Hoewel...

In de tweede druk heeft Van Buuren het proefschrift van Bart van der Boom gelezen, *Den Haag in de Tweede Wereldoorlog*. Van der Boom noemt in zijn boek een aantal voorbeelden van verzetsgroepen die in feite criminele bendes waren.

Verder geeft Van Buuren een aantal voorbeelden van Rotterdamse criminele bendes die onder het mom van verzet overvallen pleegden. Als bron gebruikt hij het boek *Recht op wraak* van Jack Kooistra en Albert Oosthoek. Ondertitel: *Liquidaties in Nederland 1940-1945*, een boek dat hij in de eerste druk nog niet noemde. Het verscheen in 2010.

Het is de vraag of dat een betrouwbare bron is. In ieder geval worden in dat boek slachtoffers van aanslagen met hun broer verward en slachtoffers van aanslagen die het hebben overleefd door de auteurs ten onrechte doodverklaard.

Het proefschrift van Bart van der Boom is daarentegen zeer betrouwbaar. Alleen verscheen het al in 1995 en dus kan van Buuren niet volhouden dat hij in *De afrekening* het gewapende verzet heeft ontmaskerd.

Het is ook helemaal niet zo moeilijk voorbeelden te geven van halve en hele criminelen die zich als verzetsmensen hebben voorgedaan. Het is ook niet moeilijk liquidaties te noemen die werden gepleegd door echte verzetsmensen, die echter overbodig of zelfs crimineel waren. De vraag is: heeft Van Buuren *het* gewapende verzet ontmaskerd?

Nee.

Wat dat betreft is het woord vooraf ‘Bij de nieuwe editie’ veelzeggend:

‘Ik hoop van harte dat onderzoekers bij het NIOD en elders zich uitgedaagd voelen om de werkelijkheid van het gewapend verzet in alle regio’s van ons land nader in kaart te brengen.’

Maar verder gaat dit hoofdstuk dus over Piet Doelman. Van Buuren schrijft dat er rivaliteit bestond tussen Doelman en een andere verzetsman in het Westland, Leen Valstar. De laatste werd in mei 1944 door de Duitsers opgepakt en in september 1944 geëxecuteerd. Volgens Van Buuren zou uit stukken blijken dat Doelman Leen Valstar – in de oorlog bekend onder de schuilnaam Bertus – als een medewerker afschilderde, als een ondergeschikte dus. Maar uit de stukken die Van Buuren als bronnen opvoert blijkt dat niet en is helemaal geen rivaliteit tussen Doelman en Valstar te distilleren.

Een van die documenten is getiteld: ‘Relaas van het Ontstaan van de Verzetsbeweging in het Westland.’ Het is volgens Van Buuren geschreven door Piet Doelman. Dat kan, hoewel het niet ondertekend is. Maar laten we er vanuit gaan dat Doelman de auteur is. Volgens Van Buuren schreef Doelman in dat relaas dat Doelman ‘op 30 april 1943 onderdook en vanaf dat moment vanuit de boerderij van zijn broer Jan Doelman in de Oostgaag het gewapende verzet organiseerde in samenwerking met een kern van zo’n zeven medewerkers, onder wie Leen Valstar...’

Maar Piet Doelman schrijft helemaal nergens dat Valstar een medewerker van hem was. Van Buuren verzint het. De vraag wie de leiding van het gewapende verzet in het Westland had, wordt zelfs niet gesteld – laat staan beantwoord.

Daarna haalt Van Buuren de broer van Leen Valstar aan, Wim. Volgens Van Buuren vertelde Wim Valstar tijdens een reünie van de LO/LKP op 21 september 1946 dat zijn broer Leen de leiding van het gewapend verzet in het Westland had. Maar ook dat staat er niet. Het staat er gewoon niet.

Toch staan voor Van Buuren het relaas van Piet Doelman en het verhaal van Wim Valstar ‘op gespannen voet met elkaar. Wie had er nou de leiding in het Westland?’ Van Buuren herhaalt de vraag die *niet* werd gesteld. Om te concluderen: ‘Er heerste rivaliteit tussen Piet Doelman en Leen Valstar...’

Het is een verzonnen rivaliteit, maar op basis van dit verzinsel schrijft Van Buuren vervolgens wel dat Doelman niets in het werk heeft gesteld om Leen Valstar te bevrijden nadat deze door de Duitsers was opgepakt..

Onjuist.

Ruim anderhalve pagina van een van de stukken waarop Van Buuren zich baseert gaat nu juist over de pogingen Valstar te bevrijden – en ook Piet Doelman was daarbij betrokken. Hij riep meteen een aantal verzetsmensen bij elkaar om Valstar te bevrijden. Alleen (en dat wordt in die anderhalve pagina ook duidelijk) bleek al snel dat het vrijwel onmogelijk was hem te bevrijden. Hij werd extra scherp bewaakt en werd een aantal keren naar een andere locatie gebracht. Hoeveel mensenlevens wil je voor één mensenleven riskeren?

Maar voor Van Buuren is die – door hem zelf geconstrueerde – suggestie dat Doelman geen vinger heeft uitgestoken om zijn ‘rivaal’ Valstar te bevrijden, nog niet voldoende. Hij sluit het onderwerp af met de opmerking dat ‘Piet Doelman de gevangenneming en executie van Bertus in zijn hart toejuichte, omdat hij daarmee verlost werd van een rivaal die zijn positie als leider in gevaar bracht’.

Wat bezielt iemand dit op te schrijven? Waar is het bewijs?

Overigens werd op 16 december 1946 weer een reünie van de LO/LKP gehouden. Ook Van Buuren weet dat. Hij vat het verslag van die dag als volgt samen:

‘In een langdurig gesprek (de notulen nemen dertien bladzijden in beslag) probeerden de interviewers, Ad en Ritze, de indruk bevestigd te krijgen die zij inmiddels hadden opgevat, namelijk dat Leen Valstar en Johannes Post de belangrijkste initiatiefnemers en leiders waren geweest van het gewapend verzet in het Westland. Punt. Piet Doelman kwam in dit plaatje niet voor.’

Wat die punt daar doet, geen idee.

Uit niets blijkt echter dat Ad en Ritze in dat gesprek de indruk hadden opgedaan dat Leen Valstar en Johannes Post de belangrijkste initiatiefnemers waren. Die wilden ze dus ook niet bevestigd krijgen.

Bovendien: in het verslag van deze reünie wordt nu juist wél gevraagd naar het leiderschap.

Ritze: ‘Er ontbreken nog gegevens over Westland, Vlaardingen.

De verzetsman Otto (geen achternaam) – een medewerker van Piet Doelman – zei daarop: ‘Het Westland was van Ome Piet [Doelman].’

Ad: ‘Wie heeft de leiding in het Westland gekregen of genomen?’

Otto: ‘Oom Piet.’

Doelman kwam dus wel degelijk in dat plaatje voor.

Hij was die dag zelf ook aanwezig, Doelman. Hij kwam direct na Otto aan het woord. Hij zei: ‘Na 1944 had ik op iedere plaats een ploeg van een man of 10. Dat was de kern. Niet dat die lui direct opereerden. Ik heb er met Bertus over gepraat. Het beste is dat je in iedere plaats een kern kreeg. Die kernen zijn uitgebreid tot hoogstens 30 man, jongens waarop je bouwen kon.’

Van Buuren citeert hem letterlijk. Alleen ontbreekt bij hem het zinnetje over Bertus.

Piet Doelman verklaarde die dag ook: ‘Ik ken wel medewerkers, geen leiders. Je was collega’s. We hebben altijd als kameraden gewerkt. We kenden geen bazen.’

Maarten van Buuren citeert hem nu maar helemaal niet.

In **hoofdstuk 15** (‘Epiloog’) wordt Lein Francke ‘onder de grond gestopt’ – alsof Van Buuren vindt dat hij met ceremonieel vertoon begraven had moeten worden.